

Elollistarkoitteinen lähde ja sen s-sijainen merkintä itämerensuomalaisissa kielissä: sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhteesta II¹

1. Johdanto

Itämerensuomen paikallissijajärjestelmän erottavat läheisten sukukielten, saamen ja mordvan, paikallissijajärjestelmästä ennen kaikkea *l*-sijat, joita suomen ja viron ulkopaikallissijasarjat hyvin edustavat. Koska ei ole voitu osoittaa nominien sijajärjestelmään kuuluvien *l*-suffiksien hävinneen saamesta ja mordvasta, nominitaivutukseen kuuluvien *l*-sijojen synty on tämänhetkisen yleisen käsityksen mukaan itämerensuomen sisäinen innovaatio. Toisaalta *l*-sijat eivät ole järjestelmän aivan yhtenäinen itämerensuomen sisällä ja suomen kaltaista *l*-suffiksiin rakentuva tulo-, olo- ja erosijan kolmijakoista sarjaa ei voi yleistää koko itämerensuomen kattavaksi. Esimerkiksi itämerensuomen koillisryhmään² kuuluvista kielimuodoista karjalan aunukselais- ja lyydiläismurteet sekä vepsä, joiden on arveltu olevan peräisin samasta kantamurteesta,³ muinaisvepsästä, eivät tunne eroa olo- ja erosijan välillä *l*-sijojen lisäksi

1 Kiitän Sirkka Saarista, Anneli Pajusta, Alho Alhoniemeä, Ellen Niitä, Külli Habichtia, Jussi Ylikoskea ja Rogier Bloklandia monista hyödyllisistä kommentteista. Sananjalan kahta arvioijaa kiitän osuvista parannusehdotuksista. Kiitän myös Linda Jakobsonea ja Liena Muižniecea latvian kieltä koskevista keskusteluista. – Artikkelini on jatkoa Inaba 2000:lle, jossa käsittelin vanhan kirjasuomen sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhdetta.

2 Termi ja koillisryhmän määritelmä ovat Larjavaaran (1986a, 2–9). Yksinkertaisuuden vuoksi tarkoitan koillisryhmällä jatkossa nimenomaan aunusta, lyydiä ja vepsää; Larjavaara lukee koillisryhmään kuuluvaksi myös varsinaiskarjalan.

3 Salminen (1998, 401) on pohjoisen itämerensuomalaisten kielten luokittelun ongelmaa perusteellisesti käsitellessään esittänyt mahdollisuuden toisenlaiseen tulkintaan.

myöskään *s*-sijojen osalta, esim. aunus *Annas otan topan sinun silmäs, ku omas silmäs on parzi?* (Aunus4 7:4); vrt. *Annapa kun otan roskan silmästäsi, kun omassa silmässäsi on hirsii?* (S1992 Mark. 7:4). Murteittain jopa yksi *l*-sija vastaa tulo-, olo- ja erosijan tehtävistä. (Kettunen 1960, 18; Larjavaara 1986b; Tikka 1992, 22–24.)

Spatiaalisen merkityksen ilmaisun ja muiden tehtävien ohella *l*-sijoilla merkitään myös elollistarkoitteisia obliikveja, joilla ilmaistaan haltuuntuloa, hallussaoaloa, hallustamenoa antamis- ja ottamisverbien sekä omistusrakenteen yhteydessä, esim. *Ottakaa sentähden leiviskä h ä n e l t ä pois ja antakaa sille, jolla on kymmenen leiviskää* (S1938 Matt. 25:28). Tällainen elollistarkoitteisten obliikvien merkitseminen *l*-sijoilla ei sekään ole kaikki itämerensuomalaiset kielet kattavaa. Kuurinmaanliivissä *l*-sijojen tehtävät ovat hyvin kapea-alaisia ja kyseisenlaista obliikvia merkitään mm. datiiivi-lokatiivilla, jota pidetään ikivanhasta lokatiivista syntyneenä. Tämän hyvin tunnetun tapauksen lisäksi itämerensuomessa esiintyy toinenkin, mm. suomen ja viron nykykielen kannalta hyvin outo sijojen käyttö, josta Kettunen (1943, 284 § 424) on maininnut vepsän tutkimuksen yhteydessä. Tämä koskee toisaalta edellä mainittuja kolmea koillisryhmän kieltä ja toisaalta sekä kuurinmaanettä salatsinliiviä. Näissä kielissä *l*-sijan tai datiiivi-lokatiivin rinnalla käytetään *s*-sijaa elollistarkoitteisen obliikvin merkitsemiseen mm. saamista ja ottamista merkitsevien verbien yhteydessä:

- (i) Unis häi sai *Jumalas* käskün da meni Galileih -- (Aunus3 2:22)
Ja hän sai unessa Jumalalta käskyn ja lähti Galilean alueelle. (S1938 Matt. 2:22)
- (ii) Hö otiba *Jasonaspäi i toižišpäi* maksun i pästiba valdale.
(Vepsä10 17:9)
Ja nämä ottivat takauksen Jaasonilta ja muilta ja päästivät heidät. (S1938 Ap.t. 17:9)
- (iii) hän ot'ti saldat *jeñeralas* üheksä sadad rublad dai *toižes* ot'ti tože üheksän sadad -- (Lyydi1 s. 22–23)
'Hän otti, sotamies, kenraalilta yhdeksänsataa ruplaa sekä toiselta otti myös yhdeksänsataa --'
- (iv) Aga ma äb võta tapartökst *rišttingst*, --. (Liivi5 Joh. 5:34)
mutta minä-NOM ei-PREES.YKS1P ottaa-KONNEG todistus-PART ihminen-EL
Mutta minä en ota ihmiseltä todistusta, --. (S1938 Joh. 5:34)
- (v) *Kingast* sina säda raant uod saanen? (Liivi4 s. 307; SL)
kuka-EL sinä-NOM se-PART kirja-PART olla-PREES.YKS2P saada-AKT.PARTIS
Von wem hast du das Buch bekommen?

Esimerkkien kaltaisten *s*-sijaesiintymien lisäksi liivissä sijajärjestelmää funktionaalisesti täydentää postpositio(maise)ksi muuttunut 'käsi'-sanana el-

tiivä, mikä on tuttua itämerensuomen sisällä virosta ja sen ulkopuolella mordvasta.⁴ Mainittujen *l*- ja *s*-sijan sekä 'kädestä'-postposition tehtäväjako habiitituisissa ilmaisuissa on saanut diakronisen syntaksin tutkimuksessa varsin vähän huomiota. Se ei kuvasta kielten sijajärjestelmien perustavan tason kehitystä, esim. sitä miten *l*-sijat alkoivat muodostua,⁵ mutta voi antaa vihiä siitä, miten *l*-sijoista on tullut elollisuuden ilmaisun itämerensuomessa.

Tässä artikkelissa tarkoitukseni on valottaa vähälle huomiolle jääneitä itämerensuomen *s*-sijojen syntaktis-semanttisiin piirteisiin liittyviä seikkoja ja keskityn elollistarkoitteisen lähteen merkintään ensisijaisesti saamista ja ottamista merkitsevien verbien yhteydessä. Tämän valossa tarkastelen muunkinlaisia *s*-sijojen käyttöjä. Aineiston ja löydösten niukkuuden takia en pyri pienet murre-erot huomioimaan perusteelliseen selvittelyyn vaan keskeisten piirteiden kartoitukseen. Pohdin sen pohjalta paikallissijaisen elollisuuden ilmaisimien kehitystä kantasuomesta itämerensuomeen suhteuttamalla sen sijajärjestelmään.

1.1. Aineisto

Aineistoani on kahta eri lajia: kielennäytteet ja Raamatun osien käännökset. Tässä artikkelissa käsitellään verbien yhden argumentin merkintään liittyviä asioita. Niiden kuvaamiseen sopivia yksinkertaisia esimerkkejä on löytynyt kielennäytteistä niukalti. Tältä osin Raamatun tai sen osien erikielisistä käännöksistä löytyneet lauseet täydentävät aineistoani. Raamatun ja sen osien käännökset edustavat myös nykyaikaisempaa ja vastaavasti kielennäytteet vähän vanhempaa kieltä. Aineiston käännösperäisyydestä mahdollisesti johtuvaa esimerkkien alhaista spontaanisuutta en pitänyt ongelmana, mutta se on analyysissä otettu huomioon. Edellä mainitusta tekevät poikkeuksen liivin ja vanhan kirjaviron aineistot, joissa ei ole paljon valikoimisen varaa. (Tarkemmin ks. Aineslähteet.)

1.2. Esitystekniset tiedot

Ne esimerkit, jotka on saatu kirjakielisistä tai valmiiksi karkeistetuista aineslähteistä, on esitetty sellaisinaan. Eräät partikkelit ja kvanttorit, joilla on vastine suomessa, on korvattu morfeemittaisissa käännöksissä suoraan suomenkielisellä vastineella. Tästä poikkeavat liivin esimerkit. Liivin osalta kaikki

⁴ 'Käsi'-sanon kieliopillistumisesta itämerensuomessa ks. Ojutkangas 1998; 2000; 2001, 83–192; Habicht 2000, 33–35.

⁵ Paikallissijojen syntyä koskevista kysymyksistä ks. Alhoniemi 1988; 2001.

esimerkit on poikkeuksetta karkeistettu. Tämä on nähtävissä mm. monien diakriittisten merkkien puuttumisena ja pitkien vokaalien merkitsemisenä kahdella kirjaimella. Ratkaisu ei haittaa syntaktisia päätelmiä, koska liivin esimerkkien kera on esitetty suomenkieliset morfeemittaiset käännökset ja otettu huomioon ne kielen piirteet, jotka suuresti poikkeavat muista itämeren-suomalaisista kielistä. Morfeemittaisissa käännöksissä käytetyt lyhenteet ovat hyvin yksinkertaisia, joten niitä en selitä erikseen. Lisäksi Sjögrenin kielennäytteistä (Liivi3) saadut esimerkit on merkitty murteiden mukaan lyhenteellä KL (=kuurinmaanliivi) tai SL (=salatsinliivi).

Koillisryhmään kuuluvien aunuksen, lyydin ja vepsän osalta kielennäytteistä saadut esimerkit on muunneltu ja karkeistettu pääosin *Karjalan kielen sanakirjan* (KKS I s. LXXVIII–CI) mukaisesti. Ainoana poikkeuksena on, että vokaali *ü*:tä ei ole merkitty *y*-kirjaimella. Ratkaisu johtuu siitä, että aunuksen ja vepsän uskonnollisissa teksteissä ei ole merkitty *ü*-vokaalia *y*:llä. Näin ollen en ole katsonut tarpeelliseksi korvata *ü*:tä *y*:llä vain omissa löydöksissäni. Koillisryhmän esimerkkien tavoin on karkeistettu myös esimerkit viron murteista.

Raamatun ja sen osien käännöksistä saatujen esimerkkien kera on esitetty vastaavat jakeet joko vuoden 1938 (= S1938) tai 1992 (= S1992) Raamatun suomennoksista sen mukaan, kumpi on syntaktisesti lähempänä tarkasteltavaa muunkielistä käännöstä. Tästä poikkeuksen tekevät ne jakeet, joiden vuoden 1938 suomennosvastineissa on liiallista arkaismia, ja ne jakeet, joiden vastineet ovat kummassakin suomennoksessa samanlaisia. Niiden osalta on aina käytetty vuoden 1992 suomennoksen jakeita lauseiden syntaktisista rakenteista piittaamatta.

Kielennäytteiden osalta suomennokset on otettu suoraan niistä, mikäli niitä on. Salatsinliivin osalta suomennosten sijasta on esitetty Sjögrenin kielennäytteessä olevia saksannoksia, joiden avulla olen varmistanut tulkintani.

2. 'Saamisen' ja 'ottamisen' semantiikkaa

Tyypillisessä antamistilanteessa on kolme osallistujaa: kaksi on elollisia ja ensisijaisesti ihmistarkoitteisia, so. agentti ja vastaanottaja. Kolmas osallistuja, patientti, on useimmiten eloton mutta voi olla myös elollinen. Kielten morfosyntaktisesta tyypistä riippuu, miten antamistilanne koodataan. Suomen nykykielessä *antaa*-verbin sisältävässä peruslauseessa agentti merkitään nominatiivilla ja vastaanottaja allatiivilla. Patienttia merkitään sen tarkoitteen ja sanaluokan mukaan jollakin neljästä objektin sijamuodosta: joko nominatiivilla, genetiivillä, partitiivilla tai *t*-akkusatiivilla.

Puhtaasti 'saamista' merkitsevän verbin – kuten suomen *saada*-verbin – sisältävä transitiivilause on sikäli erikoinen, että se voi toimia ikään kuin an-

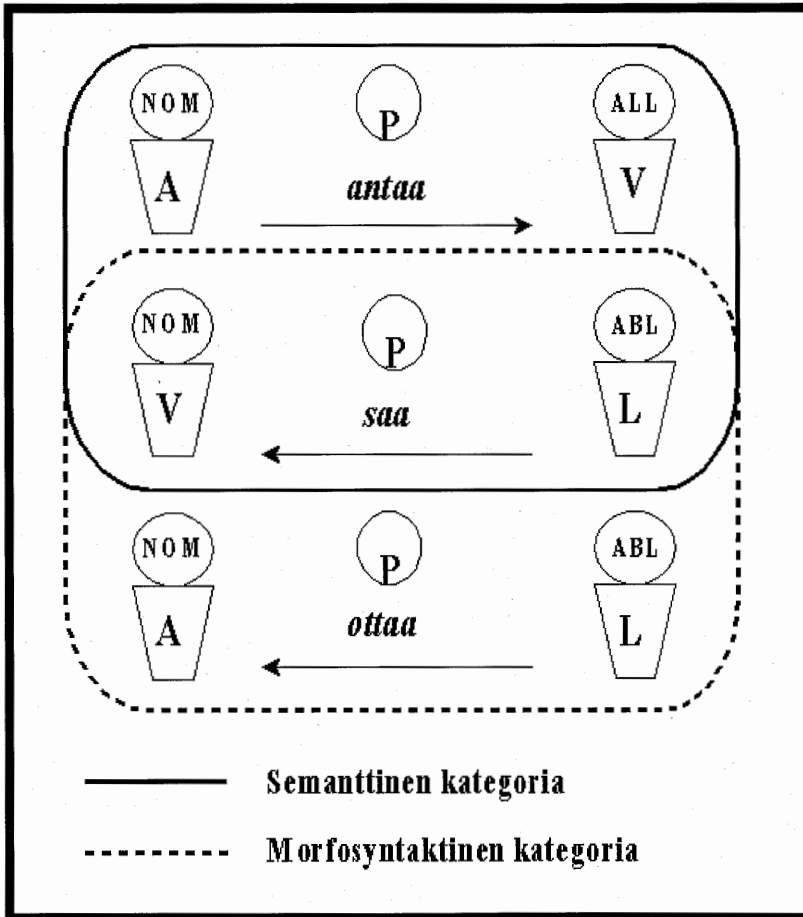
tamisverbin sisältävän transitiivilauseen passiivisena vastineena. Verrattuna tavanomaiseen passiivilauseeseen, jossa patientin roolia korostetaan ja agentin roolia supistetaan, siinä on toki kyse vastaanottajan roolin korostamisesta ja agentin roolin supistamisesta. Patientti sen sijaan pysyy muuttumattomana. Niinpä lauseet *Esa antoi Matille kirjan* ja *Matti sai Esalta kirjan* ovat eri tavoin kielennettyjä versioita samasta antamistilanteesta. Taas kielikohtaista on, pystytäänkö agenttia ilmaisemaan myös 'saada'-verbin sisältävässä lauseessa. Suomessa *saada*-verbin sisältävässä lauseessa ei ole agentti vaan lähde. On kieliä, joissa agenttia ilmaistaan myös 'saamisessa'. Esimerkiksi japanissa 'saada'-verbin yhteydessä on kontekstista riippuen valinnaista, ilmaistaanko agenttia vai käytetäänkö sen sijaan lähdettä. Agenttia merkitään datiiivis-lokatiivisella *ni*-postpositiolla, jolla merkitään myös passiivilauseen agenttia. Samaisessa ympäristössä pelkkää lähdettä merkitään ablatiivisella *kara*-postpositiolla. Passiivinen versio antamistilanteesta vaatii kuitenkin joko kontekstia, jossa on kysymys siitä, keneltä jokin on saatu, tai melko suoranaista agentin toimintaa. Samanlaista merkintää esiintyy ruotsissa. *Få*-verbin yhteydessä merkitään *av*-prepositiolla sitä, jolta (suoraan) jotakin saa, ja sillä merkitään myös passiivilauseen agenttia, kun taas *från*-prepositiolla ilmaistaan lähdettä. Yleisesti ottaen 'saada'-verbiä hyvin lähellä ovat ainakin 'oppia', 'kuulla' ja 'lainata (joltakin)' -verbit siinä mielessä, että nämä verbit sisältävissä lauseissa vastaanottaja on ykkösargumenttina niin kuin 'saada'-verbin sisältävässä lauseessa.

Ottamistilanne taas poikkeaa antamistilanteeseesta patientin siirron suunan suhteen. Se koodataan suomessa morfosyntaktisesti samanlaiseksi kuin *saada*-verbin sisältävä lause, esim. *Matti otti Esalta kirjan*. Siinä ablatiiviobliikvi on rooliltaan lähde samoin kuin *saada*-verbin sisältävässä lauseessa, mutta subjekti ei ole rooliltaan vastaanottaja vaan agentti niin kuin *antaa*-verbin sisältävässä lauseessa. On kieliä, jotka koodaavat nimenomaan 'ottamisen' samalla tavalla kuin 'antamisen'. Esimerkiksi länsislaavilaiset kielet tšekki, slovakki ja puola merkitsevät 'ottaa'-verbin yhteydessä lähteen datiiivilla, jolla merkitään myös vastaanottaja (ks. Janda 1997, 253–259). Näissä kielissä lähde on samalla hyötyjä-kokija, joka siis menettää patientin agentille eli sille, joka ottaa.

Edellä mainituista 'saamisen' ilmaisun tarve omana morfosyntaktis-semanttisena kategoriana vaihtelee suomen sukukielissä. Ainakin mordvassa, marissa, udmurtissa ja komissa 'saamista' ja 'ottamista' ilmaistaan pääsääntöisesti samalla verbillä. Tällaisissa kielissä näkyy käytettävän pikemminkin 'antaa'-verbiä ja datiiivista obliikvia eli 'saamisen' aktiivista vastinetta, kun halutaan korostaa puhdasta 'saamista'.

Kuvio 1 esittää antamis- ja ottamistilanteen rooli- ja koodaussuhteet suomessa. Nuolet osoittavat patientin siirron suuntaa. Ihmissymbolin kasvoissa olevat kirjaimet tarkoittavat argumentin sijanmerkintää (ks. lyhenteet) ja var-

talossa sekä pallossa olevat isot kirjaimet symboloivat rooleja seuraavasti: A = agentti, P = patientti, V = vastaanottaja, L = lähde. Kuvio ei esitä patientin sijanmerkintää; se ei kuulu tämän tutkimuksen aihepiiriin.

Kuvio 1. 'Antamisen', 'saamisen' ja 'ottamisen' keskinäinen semanttinen ja morfosyntaktinen suhde suomen kielessä.

3. *S-sija, l-sija, 'kädestä' elollistarkoitteisen lähteen merkinnässä*

Johdannossa esitetyn kaltaista *s*-sijan käyttöä esiintyy aineistoni perusteella itämerensuomen koillisryhmään kuuluvissa aunuksessa, lyydissä, vepsässä (äänis- ja keskivepsän murteissa) sekä niiden lisäksi liivissä.⁶ Näille kaikille on yhteistä, että *s*-sijaa käytetään sellaisessa paikassa, jossa suomen nykykielen perusteella odottaisi *l*-sijaa, tarkemmin ablatiivia. Mainittujen kielten lisäksi kyseisenlaista *s*-sijan käyttöä esiintyy myös suomen ja viron vanhoissa kirjakielissä, erityisesti jälkimmäisessä laajasti. Erikaisen *s*-sijan käytön samanlaisuudesta huolimatta koillisryhmä, liivi ja vanhat kirjakielet ovat sijajärjestelmältään melko kaukana toisistaan. Tästä syystä ne on käsitelty erikseen seuraavissa luvuissa.

3.1. Koillisryhmä (*aunus, lyydi, vepsä*)

Koillisryhmän paikallissijojen *olo-* ja *erosijan* synkretismistä oli puhetta johdannossa. Aineistoni perusteella ainakin vepsä näyttää kuitenkin käyttävän hyvin säännöllisesti – joskaan ei sataprosenttisesti – *olo-* ja *erosijan* toisistaan erottamiseksi *päi*-partikkelia; *erosijan* asemassa olevaan *s*-suffiksiin liittyy kyseinen partikkeli⁷. Aunuksessa ja lyydissä partikkelin käyttö ei näytä olevan säännöllistä. Tässä esityksessä käsittelen sekä *s*-suffiksia että partikkelin sisältävää *späi*-suffiksia rinnan.

Kettunen (1943, 284 § 424) on vepsän elatiivin merkityksiä ja funktioita eritellessään maininnut ytimekkäästi sen, mikä pätee pitkälti kaikkien koillisryhmän kielten elatiivin käyttöön: ”Yhteyden elatiiviin kuuluviksi tahi siitä laajentuneiksi (venäjän vaikutuksesta?) voisi käsittää myös seuraavat tapaukset. Niissä elatiivilla ilmaistaan henkilöä, jolta jotakin saadaan, otetaan, jää jne., siis milloin suomessa käytetään ablatiivia. Tällaisella elatiivilla voi olla myös agentin vivahdus.⁸”

Kettusella ovat esimerkkinä tyypit *X:lle jäi Y:stä jokin, X ryöstää Y:stä jotakin, jokin on Y:stä, jokin tulee Y:stä, X kuulee Y:stä jotakin*,⁹ joissa sekä *X* että *Y* ovat elollisia. Hän vihjaa mainitsemansa kaltaisen elatiivin käytön kytkeytyvän tavan elatiiviin (§ 441–442) ja alkuperän elatiiviin (§ 438). Toisaalta Kettusen kuvaus ”datiiviadverbiaali-ablatiivista” on: ”Jolta jotakin tulee, saadaan, ostetaan jne. – –” (mts. 337; § 524a). Näin hän jättää selittämättä,

⁶ Inkeroisesta on myös löytynyt yksi esimerkki, jossa predikaattina on ’oppia’-verbi:

(A1) vot / minä / oppihui tekömää / *izääst* – – (Inkeroinen s.13)

’Kas minä opin tekemään isältä – – [vankureita]’

⁷ Samainen partikkeli näyttää liittyvän myös tulosijoihin (ks. Vepsä3, 12).

⁸ Ks. luku 4.

⁹ Tästä lisää esimerkkejä ks. Kettunen mts. 384 § 617.

mitä eroa elatiivin ja ablatiivin käytön välillä on. Kettusen esitystä silmällä pitäen tarkastelen seuraavassa tarkemmin inessiivi-elatiivin käyttöä omien löydösteni perusteella.

Aunuksen ja (äänis- ja keski)vepsän aineistostani on löytynyt s-sijaisen obliikvin käyttöä sekä 'saada' että 'ottaa'-verbien yhteydestä ja lyydin aineistostani vain 'ottaa'-verbin yhteydestä. Lyydin kohdalla kyse on puhtaasti siitä, ettei käyttämissäni aineislähteissä sattunut olemaan 'saamisen' konteksteja, joissa lähde on mukana.

- (1) -- A vuotaz minä lähten käyn karul luo, *h ä n e z* minä suan.¹⁰ (Aunus1 s. 127)
'Mutta maltas minä lähden käymään pirun luokse, häneltä minä saan!'
- (2) Mužikku sai *karus* toizen moizen eluo, mi hänelleh itsšelleh oli (Aunus1 s. 130)
'Mies sai pirulta toisen saman verran omaisuutta, kuin hänellä itsellään oli.'
- (3) -- siid *h ä n e s* ottettai pierahad. (Lyydi1 s. 158)
'-- niin häneltä otetaan päärahat.'
- (4) -- d'eŋgad ottada tulou riähk l da vie *š i n u s k e u h ä s m i e h e s* -- (Lyydi2 s. 367)
'Rahan ottamisesta tulee synti. Ja vielä sinulta köyhältä mieheltä.'
- (5) -- saviŋe poig möst sadaŋikan *h ä n e s p a i* ot. (Vepsä2 s. 221)
'Savipoika taas otti häneltä sataruplaisen.'
- (6) -- no net otettih *Jasonas* da *niis toizis* valkat da piästettih heidü vällälle. (Aunus7 17:9)
Ja nämä ottivat takauksen Jaasonilta ja muilta ja päästivät heidät. (S1938 Ap.t. 17:9)
- (7) Minulhäi pidäs suaja *š i n u s* valastus! (Aunus3 3:14)
Ved' minei tarbiž sada *š i n u s p ä i* valatamine! (Vepsä6 3:14)
Minunhan pitäisi saada sinulta kaste! (S1992 Matt. 3:14)
- (8) Se, min sinä voitiz suaja *minus*, -- (Aunus3 15:5-6)
Sen, midä sinä voinuižidll' *minus päi* sada, -- (Vepsä6 15:5)
Sen, mitä sinun piti minulta saada, -- (S1992Matt. 15:5)

10 Tässä 'saada'-verbin objektina on todennäköisesti rahaa. Vähän myöhemmin tarina jatkuu näin: -- *hän i sanoo karul: "Annadgo minul d'engua vellakse?"* (Aunus1 s. 128). ' -- hän sanookin pirulle: "Annatko minulle rahaa velaksi?"'

11 Tästä muodosta ks. Kettunen 1960, 21 § 33.

- (9) -- hūo suajah sen minun *taivahallizes Tuatas*. (Aunus3 18:19)
 -- sen hō saba minun *taivhaližes Tataspäi*. (Vepsä6 18:19)
 -- sen he saavat minun Isältäni, joka on taivaissa. (S1992 Matt. 18:19)
 Vrt. Eiga etto sua palkua teijän *taivahallizes Tuatas*. (Aunus3 6:1)
 -- eika et sagoi paukad *taivhaližel Tatalpäi*. (Vepsä6 6:1)
 -- muuten ette saa palkkaa taivaalliselta Isältänne. (S1992 Matt. 6:1)
- (10) Se, mi sinul pidi *minuspäi* suaha, on nügöi korban -- (Aunus4 7:11)
 Se, midä sinei tarbiž *minuspäi* sada, om nügüd' korvan, -- (Vepsä7 7:11)
 Se, mitä sinun piti minulta saada, on nyt korban [= uhrilahja]. (S1992 Mark. 7:11)

Esimerkin (9) vepsän jakeessa Matt 6:1 on käytetty adessiivi-ablatiivisia. Se voi olla käännoksen lähdekielen, esim. suomen, vaikutusta. Toisaalta esimerkin (5) kanssa samalla sivulla aineslähteessä (Vepsä2 s. 221) esiintyy kaksi muuta 'ottaa'-verbin esiintymää, joissa on käytetty adessiivi-ablatiivisia. Raamatun osien aunuksen ja vepsän käännoksissa 'ottaa'-verbin tai yleensäkin ottamisverbin yhteydessä adessiivi-ablatiivin käyttö on vallitsevaa, mutta vaihtelu *l-* ja *s-*sijan välillä ei riipu yksittäisten verbien rektiosta. Samaan ottamisverbien ryhmään kuuluvien, varastamista, riistämistä ja perimistä merkitsevien verbien ryhmässä esiintyy vaihtelua *s-* ja *l-*sijan välillä. Samoin on asian laita luvussa 2 mainittujen 'oppia' ja 'kuulla' -verbien yhteydessä ¹²:

- (11) -- *Kes* muailman suarit kerätäh maksuloi, *omis* vai *vierahis*?
 ”*Vierahis*”, vastai Pedri. (Aunus3 17:25–26)
 Vrt. *Kenelpäi* necen man kunigahad otaba maksun, *ičhižilpäi* vai *verhilpäi*? ”*Verhilpäi*”, -- sanui Petr. (Vepsä6 17:25–26)
 -- Keiltä tämän maailman kuninkaat perivät tullia ja veroa, omilta lapsiltaan vai vierailta?” ”*Vierailta*”, vastasi Pietari. (S1992 Matt. 17:25–26)
- (12) Tö varastat kitust toine *toižespäi*, -- (Vepsä9 5:44)
 Te kärkytte kunniaa toisiltanne -- (S1992 Joh. 5:44)
- (13) *Hei päi* mina ol'en äjan openuze¹³. (Vepsä3 s. 38)
 'Heiltä minä olen paljon oppinut.'
- (14) -- sen, kudamban om *Jumalaspäi* kulnu. (Vepsä9 8:40)

¹² KKS:ssa *opastuo*-verbin artikkelista löytyy seuraava esimerkki: -- *engoku šta opaštunun* 'enkä keneltäkään oppinut' (KKS4 s. v. *opastuo*).

¹³ Tässä on käytetty refleksiivimuotoa. Syntaktisesti sillä on tuskin merkitystä, koska se käyttäytyy samalla tavalla kuin suomen *oppia*-verbi:

(A2) N'ugufni meid'e lapsed kävutaze d'o školha, i siga oma *openuze* pajid i toižid aźjid. (Vepsä3 s. 39)

'Nyt meidän lapset käyvät vielä koulua ja siellä ovat oppineet lauluja ja muita asioita.'

- Vrt. -- sen, min *Jumalalpäi* kuuli. (Aunus6 8:40)
 -- sen, minkä on Jumalalta kuullut. (S1992 Joh. 8:40)
- (15) -- ved' minä olen sanunu teile kaiken, midä olen *Tataspäi* kulnu. (Vepsä9 15:15)
 Vrt. -- ku olen kaiken suattanuh teile tiettäväkse, midä *Ižäl* olen kuulluh. (Aunus6 15:15)
 -- olenhan saattanut teidän tietoonne kaiken, minkä olen Isältäni kuullut. (S1992 Joh. 15:15)
- (16) -- mih näh oletto *minuspäi* kuulluh. (Aunus7 1:4)
 -- i miš olet kulnudet *minuspäi*. (Vepsä10 1:4)
 -- ja mistä olette minulta kuulleet. (S1992 Ap.t. 1:4)
 Vrt. -- a minä vai sanon maailmale sen, min minä olen kuulluh *hänelpäi*. (Aunus6 8:26)
 -- midä olen kulnu *hänelpäi*, minä sanun mirule. (Vepsä9 8:26)
 -- ja minä vain ilmoitan maailmalle sen, minkä olen häneltä kuullut. (S1992 Joh. 8:26)
- (17) *Ižändü*, minä *äjis* kuulin täs miehes, -- (Aunus7 9:13)
Ižand, minä olen *äji špäi* kulnu, -- (Vepsä10 9:13)
 Herra, minä olen monelta kuullut siitä miehestä, -- (S1938 Ap.t. 9:13)
- (18) Müö ühtelläh iče tahtozimmo kuulta *sinuspäi*, -- (Aunus7 28:22)
 Katsomme kuitenkin syytä olevan kuulla sinulta, -- (S1938 Ap.t. 28:22)

S-sijaisen obliikvin sisältäviä 'saada'- ja 'ottaa' -verbien esimerkkejä on löytynyt yhteensä 30. Näiden perusteella ainakin tendenssinä voi todeta, että patientin tarkoitteella näyttää olevan merkitystä *s*-sijan käytössä mainittujen verbien yhteydessä. Aineslähteiden erilaisuudesta huolimatta koillisryhmän *s*-sijaisen obliikvin sisältävissä transitivisissa esiintymissä patienttina on useimmiten melko abstrakti raha(summa), palkka, maksu, kunnia, käsky yms.¹⁴. Tällaisen patientin sisältävät lauseet ovat ilmauksiltaan useimmiten sellaisia, joiden yhteydessä possessiivinen suhde – olkoonpa se pysyvä tai väliaikainen

14 Sama pätee myös seuraaviin *s*-sijaisen obliikvin sisältäviin esiintymiin. Näissä *s*-sijan käyttö lienee kuitenkin vakiintunut *proškenja*-sanan yhteyteen; KKS:ssakin juuri tämän sanan esimerkeissä inessiivi-elatiivin käyttö on vallitseva (ks. KKS4 O-P s. 458 s. v. *proškenja*). Myös 'siunaus'-sanon yhteydessä käytetystä inessiivi-elatiivista voinee sanoa saman (ks. esimerkit (A4-6)):

(A3) No sit häi duuman duumakse, ottaa prošeñnan *toizis pyhittäjiz* -- (Aunus2 s. 118)

'No, sitten hän tuumasta toimeen, ottaa jäähyväiset muilta pyhittäjiltä --'

(A4) -- sie *iguumenaz* otetah blahostoveñnua, -- (Aunus2 s. 106)

'-- siellä pyytävät igumeenilta siunausta ne, --'

(A5) Kodih tulduu ezimäizekse pakittiš *muamassah* blahosloveñnan, -- (Aunus1 s. 122)

'Kotiin tultuaan ensimmäiseksi pyysi äidiltään siunauksen, --'

(A6) Hyö pakitah *tuatassah* da *muamassah* blahosloveñnu matkah lähtijez dai suahah. (Aunus1 s. 131)

'He pyytävät isältään ja äidiltään siunauksen matkalle lähteäkseen ja saavat.'

– lähteen ja patientin välillä ei tule kysymykseen. Seuraavassa esimerkissä patientti on näennäisesti konkreettinen esine, jonka yhteydessä possessiivinen suhde voisi helposti tulla kysymykseen, mutta oikeastaan metaforisesti käytetty abstrakti (vrt. myös vienankarjalan suomenkaltaiseen ablatiivin käyttöön):

- (19) Tatam, ku tahtoid, ka ota nece mal'1' *minuspäi*. (Vepsä8 22:42)
 Vrt. Tuattoni, kun tahtonet, vie tämä tuskien astie *miulita!* (KarjalaV2 22:42)
 Isä, jos tahdot, niin ota tämä malja minulta pois. (S1992 Luuk. 22:42)

Tällainen *s*-sijainen obliikvi tuntuu pelkästään patientin tulosuuntaa ilmaisevalta, spatiaalista 'mistä'-merkitystä lähellä olevalta. Mainittu koskee vain *s*-sijan käyttöä, ja esimerkin (9) Vepsä6 6:1 kaltainen samassa tehtävässä esiintyvä *l*-sija jää selittämättä. Lisäksi koska löydöksiä on vain niukalti, kyseessä voi olla sattuma.

Kun kyseessä on lähteen ja patientin välistä possessiivisuutta korostava konteksti, *l*-sijan käyttö näyttää olevan yksinomainen. Tällaisessa kontekstissa *l*-sijainen obliikvi on yhtä lailla possessiivisuuden ilmaisun kuin elollisuuden ilmaisun, ts. se on rooliltaan lähde ja samalla omistaja. Kyseisessä kontekstissa kysymykseen tulee yleensä 'ottaminen'. Seuraavassa on joitakin esimerkkejä:

- (20) -- Työ *minul* varrastitto kuldazem miärän. (Aunus2 s. 24)
 'Te minulta varastitte kultaisen mitan.'
- (21) vañka *heil' kaikel kaheksal* piäd ot' järei. (Lyydi1 s. 223)
 'Vanka katkaisi heiltä kaikilta kahdeksalta pään.'
- (22) -- kel kevädell ei t'äüdünü omat heinad otett'i *su šodal* velgai --
 -- (Lyydi2 s. 337)
 ' -- kenellä keväällä ei riittänyt omaa heinää, ottivat naapurilta velaksi, --'
- (23) -- i hän ot' maidnikad lehmad *serat' iil' lapsiil'*.
 (Vepsä1 s. 6)
 ' -- ja hän otti lypsävät lehmät orvoilta lapsilta.'
- (24) Siid rištiža ottab *heil* kol'tsäized *sormiš päi*, andab papile. (Vepsä2 s. 116)
 'Risti-isä ottaa heiltä sormukset sormista, antaa ne papille.'
- (25) Ei ole hüvä ottua *lapsil* leibü da lükätä se koirile. (Aunus3 15:26)¹⁵
 Ei ole oikti otta *lapsil* leibäd i antta sen kužuile. (Vepsä6 15:26)

15 Ks. myös Aunus4 ja Vepsä7 (Mark.) 7:27.

Vrt. -- sentäh kun pahahan se on ottua *lapsilta* leipä ta lykätä se koiranpentuloilla. (KarjalaV1 7:27)
Ei ole oikein ottaa lapsilta leipä ja heittää se koiranpenikoille. (S1992 Matt. 15:26)

- (26) Otakkua *hänel* talantu da annakkua sille, kudual on kummene talantua. (Aunus3 25:28)
Otkat *hänel* nece talant i antkat se sille, kudambal om kümne talantad. (Vepsä6 25:28)
Ottakaa sentähden leiviskä häneltä pois ja antakaa sille, jolla on kymmenen leiviskää (S1938 Matt. 25:28)

Esimerkin (24) tavoin lähde-argumentin hajotessa kahteen, esim. elolliseen ja sen osaan, jotka muodostavat osa-kokonaisuussuhteen, kokonaisuus on poikkeuksetta *l*-sijalla ja osa *s*-sijalla merkitty niin kuin suomessa. Esimerkissä (26) patientti on raha, josta oli edellä *s*-sijaisen merkinnän yhteydessä puhetta. Tässä leiviskä on nimenomaan sen, jolta se on käsketty ottaa. Ts. patientin ja obliikvin välillä on possessiivinen suhde.¹⁶ Myös esimerkin (5) kanssa samalla sivulla olevista lauseista, joissa lähde on merkitty adessiivi-ablatiivilla, kummassakin lähteen ja patientin välillä vallitsee possessiivinen suhde:

(27) -- miše *mu žikou*¹⁷ poigan ot' -- (Vepsä2 s. 221)
'-- hän oli ottanut mieheltä pojan, --'

(28) Hän ot' *mu žikou* havadod, -- (Vepsä2 s. 221)
'Hän otti mieheltä säkit, --'

Lähteen ja patientin välinen possessiivinen suhde puolestaan voi selittää, miksi *l*-sijainen merkintä esimerkin (9) Matt. 6:1 kaltaisia harvoja esiintymiä lukuun ottamatta yksinomaisesti suosii ottamisverbejä. Juuri näiden verbien leksikaalisiin piirteisiin kuuluu, että otettava *l*. patientti ei ole välttämättä vain toisen hallussa vaan samalla hänen omansa.

Yhtä säännöllisesti adessiivi-ablatiivia käytetään 'kysyä'-verbin yhteydessä. 'Kysyminen' voi tarkoittaa karkeasti jaettunakin kahta asiaa, toisaalta jollekulle kysymyksen esittämistä ja toisaalta joltakulta jotakin pyytämistä tai vaatimista. Näistä edellisen ilmaisussa obliikvia merkitään *l*-sijalla. 'Pyytämisen' ja 'vaatimisen' merkityksessä on käytetty *s*-sijaa muutaman kerran aineistossani:

16 Esimerkiksi S1992:ssa sama jae on käännetty seuraavasti:

(A7) Ottakaa pois *hänen* talentin *sa* ja antakaa se sille, jolla on kymmenen talenttia. (S1992 Matt. 25:28)

17 Tavun loppuisen *l*:n vokaaliutumisesta ks. Kettunen 1960, 33; § 46.

- (29) Kelle on äijü annettu, *h ä n e s* äijü küzütäh. A kelle on äijü uskottu, sil pidäü äijäs vastata. (Aunus5 12:48)
 Kudambale om äi anttud, *s i š p ä i* äi küzutas, i kenele lujas usktas, *s i š p ä i* enamban küzutas. (Vepsä8 12:48)
 Vrt. Kellä on äijän annettu, *s i l t ä* äijän ni kysytäh, ta keh on äijän luotetu, *s i l t ä* sitä enemmän vuajitah. (KarjalaV2 12:48)
 Jolle on paljon annettu, siltä paljon vaaditaan, ja jolle on paljon uskottu, se pannaan paljosta vastaamaan. (S1992 Luuk. 12:48)
- (30) -- no, midä teile on *minus* küzüttäväd? (Lyydi1 s. 20–21)
 'No, mitä te haluatte minulta pyytää?'

Edellisen valossa odotuksenmukaisesti myös 'pyytää'-verbin kanssa on käytetty ainakin kerran inessiivi-elatiivia:

- (31) -- mina pakitšemoi i uprosimoi *verhi š vilui š* da *avaroi š armoi š p ä i*. (Vepsä2 s. 547)
 '--- minä pyydän ja anon vierailta kylmiltä ja korskeilta omaisilta, ---'
 Vrt. -- kuibo sinä voit pakita juvva *samarialazel naižel?* (Aunus6 4:9)
 -- kut sinä pakičed joda *samarialaižel naižel?* (Vepsä9 4:9)
 -- kuinka sinä pyydät juotavaa samarialaiselta naiselta? (S1992 Joh. 4:9)

Kettusen esimerkkityypeissä *X on Y:stä* ja *X tulee Y:stä* *X* voi olla hyvin konkreettinen kuten leipä ja kirje (vrt. esim. (1–12)). Myös näissä tyypeissä adessiivi-ablatiiviakin esiintyy. Seuraavassa on joitakin mainittuihin tyyppeihin rinnastettavia esimerkkejä:

- (32) Sid on sille vanhu saimu jeännyh *toatasah*, sille brihatšul. (Aunus2 s. 72)¹⁸
 'Sitten hänelle on vanha laiva jäänyt isältään, sille pojalle.'
- (33) Opastai, müö tahtozimmo nähtä mintehto kumman, kudai ozuttas sen, ku sinun väit ollah *Jumalaspäi!* (Aunus3 12:38)
 Opettaja, me tahdomme nähdä sinulta merkin. (S1938 Matt. 12:38)
- (34) -- sidä kunnivuo, kudai tulou *ühtes da ainavos Jumalaspäi*. (Aunus6 5:44)
 -- sidä kitust, mi tuleb *üksjäi žes Jumalaspäi*. (Vepsä9 5:44)
 -- sitä kunniaa, joka tulee yhdeltä ja ainoalta Jumalalta. (S1992 Joh. 5:44)
- (35) -- miše kaik, midä oled minei andnu, om tulnu *sinuspäi*. (Vepsä9 17:7)

¹⁸ Myös etelävepsästä on löytynyt seuraava esimerkki:

(A8) *vanhas veljesp ä* üks ol lehm, -- (Vepsä1 s. 5)

'Vanhalta veljeltä oli [jäänyt] yksi lehmä, --'

- Vrt. -- kai, min sinä olet minule andanuh, on *sinulpäi* tulluh. (Au nus6
17:7)
-- kaikki, minkä olet minulle antanut, on tullut sinulta. (S1992 Joh.
17:7)

Tällaiset esiintymät on ehkä mahdollista tulkita myös puhtaaksi spatiaali-
seksi ilmaisuksi; koillisryhmässä ilmaistaan konkreettista paikkaa, kotia, asun-
toa jne. merkitsemällä sisäpaikallissijoilla henkilönameä, persoonapronomi-
neja yms. (Kettunen 1943, 271–§398; 298–§450)¹⁹:

- (36) Surmlahden kylä oli *meispiäi* kakskümekolme -- (Lyydi2 s. 95)
'Surmlahden kylä oli meiltä 23 virstan päässä.'
Vrt. -- *meilpiäi* tuli matkata | viiž virstat -- (Lyydi2 s. 165)
'Meiltä tuli matkaa 5 virstaa.'

- (37) -- ela *meis* i süötä i duota meid, -- (Lyydi1 s. 152)
'-- Asu meidän luonamme ja syötä ja juota meitä, --'

On myös tapauksia, joissa ainakin suomennoksen kannalta merkitykset 'luo,
luona, luota' sopivat paremmin:

- (38) -- läht' in *sinus* pieite, -- (Lyydi1 s. 102)
'Lähdin sinun luotasi, --'

- (39) -- i mäni *vanhazg akaižeh* nétsę neižne. (Vepsä2 s. 393)
'No, neito meni vanhan akan luo.'

- (40) mina tul'en gofegofki tütar *verhiš viluiš armoišpäi*, --
(Vepsä2 s. 547)
'Minä tulen tytärparka vieraiden kylmäkiskoisten omaisten luota, --'

Tällaista merkitystä ei kuitenkaan voine laajentaa kaikkiin *s*-sijaisen oblii-
kvin sisältäviin esimerkkeihini.

Koillisryhmässä esiintyy myös muualta tapaamatonta *s*-sijan käyttöä. Mer-
kitystä 'joltakulta salaaminen (= salassa pitäminen) / peittäminen / piiloutu-
minen' näkyi ilmaistavan *s*-sijan avulla.²⁰ Tässäkin ablatiivi tarjoutuu vaihto-
ehdoksi:

---

19 Samanlaista sisäpaikallissijojen käyttöä esiintyy suomen itämurteissa (ks. Latvala 1899,
23) ja etelävepsässäkin:

(A9) öks pakitšhe *paphe*. öks pästbad hänem *papiš*. (Vepsä5 s. 54)

'Yöksi pyrki papin luokse. Yöksi päästivät hänet papin luona.'

Vrt. myös suomen ilmaus *käydä sukulaisissa*.

20 Liivissä ja nykyvirossa ilmaistaan kyseistä merkitystä postpositioiden *je'tst(ä)* (liivi) ja
eest (viro) sekä *käest* (viro) avulla. Vanhasta virosta ks. 3.3.

- (41) -- ku olet pidänüh nämä dielot peitos *mielevis* da *opastunnuzis* -- (Aunus3 11:25)
 -- miše sinä pidid peitos nene azjad *openuzišpäi* i *meleka hišpäi*, -- (Vepsä6 11:25)
 -- että olet salannut tämän viisailta ja oppineilta -- (S1992 Matt. 11:25)
- (42) -- ku piit tämän peitos *opastunnuzis* da *äijümielizis*, -- (Aunus5 10:21)
 Vrt. -- sikš miše oled peitnu necen *meleka hišpäi*, -- (Vepsä8 10:21)
 Vrt. -- kun peitit sie nämä *viisahilta* ta *järköviltä* -- (KarjalaV2 10:21)
 -- että olet salannut tämän järkeviltä ja viisailta -- (S1992 Luuk. 10:21)
- (43) ken voip piittä, sanub, *minusein*, -- (Vepsäl s. 86)
 'Kuka voi kätkeytä, sanoo, minulta, --'
- (44) kuzbo peitelnetös *minus, kurda'izes lapses*, -- (Lyydi1 s. 272)
 'Missä piileskelet minulta, kurjalta lapselta, --'

Tällainen *s*-sijan käyttö voi lähetä kivettyntä rektiota, esim. suomen *erota jostakusta* -tyyppistä rektiota. Tähän rinnastettavaa *s*-sijan käyttöä esiintyy esim. 'pakenemista' ilmaisevien verbien kanssa:²¹

- (45) -- i kudam eglei pageen *minuspäi* -- (Vepsä2 s. 138)
 '-- joka eilen pakeni minulta, --'
- (46) no häi rivistäviü sovaspäi i pagei alasti *heispäi*. (Aunus4 14:52)
 -- mutta hän riistäytyi vaatteestaan ja pakeni alasti. (S1992 Mark. 14:52)

3.2. Liivi

Liivissä 'saamista' ja 'ottamista' on syytä käsitellä erikseen, koska se on elollistarkoitteisen obliikvin sijanmerkinnän kannalta olennaista. Sekä kuurinmaanettä salatsinliivissä 'saamisessa' elollistarkoitteista obliikvia merkitään joko elatiivilla tai käytetään yhdistelmää genetiivi + 'kädestä' (*kä²tst*)-postpositiota; datiiivi-lokatiivia (KL *-n*; SL *-l*) ei aineslähteiden perusteella näy käytettävän ollenkaan. Sjögrenin kieliopin kielennäytteissäkään minkään murteen kohdalla ei ole esitetty datiiivi-lokatiivin käyttöä edes vaihtoehtona elatiivin

²¹ Esimerkiksi Karjalan kielen sanakirjassa *s*-sijan käyttö on yksinomainen. Aineslähteistäni on löytynyt vain yksi poikkeus, joka on kuitenkin etelävepsän tekstistä:

(A10) a hän uidi *heil* õu -- (Vepsä5 s. 4)
 'Mutta hän pakeni heiltä yöllä.'

tai 'käsi'-sanana elatiivin käyttöön 'saamisen' yhteydessä. Tämä antaa viitteitä siitä, että datiivi-lokatiivin olennaisiin tehtäviin ei kuulu lähteen ja suunnan ilmaiseminen, jollaisesta on usein kysymys 'saamisessa'.

Elatiivin käyttöä esiintyy vain Sjögrenin kielennäytteissä sekä vuoden 1942 Uuden testamentin käännöksessä (esimerkit (47–50)). Sitä vastoin 'kädestä'-postpositiota on käytetty kaikissa aineslähteissäni (51–55). Mikäli Sjögrenin kielennäytteisiin ja Uuden testamentin liivinnökseen on uskomista, elatiivia käytetään lähteen merkinnässä kaikissa murteissa niin kuin 'kädestä'-postpositiotakin; kahden lähteen merkintä välillä ei näytä olevan semanttista tehtäväjako²²:

(47) Ja až teeg täpintöt näntõn, *kii en šti* luutõt taagiž saam, -- (Liivi5 Luuk. 6:34)
ja jos te-NOM lainata-PREES.MON2P he-DATLOK kuka-EL toivoa-PREES.MON2P takaisin saada-INF
Ja jos te lainaatte niille, joilta toivotte saavanne takaisin, -- (S1938 Luuk. 6:34)

(48) Siiepierast algõ selli rišting arrõg, ku ta midagid saab *Izandõst*. (Liivi5 Jaak. 1:7)
siksi ei-IMPER.YKS3P sellainen-NOM ihminen-NOM luulla-KONNEG kun hän-NOM mikä-PART saada-PREES.YKS3P herra-EL
Älköön sellainen luulko saavansa Herralta mitään, -- (S1992 Jaak. 1:7)

(49) Sina uod *minnest* jänn raad saann. (Liivi4 s. 299 SL)
sinä-NOM olla-PREES.YKS2P minä-EL paljon raha-PART saada-AKT.PARTIS
Sina uod *minst*, od. *min kädst*, jenn rood soond. (Liivi4 s. 299 KL)
sinä-NOM olla-PREES.YKS2P minä-EL / minä-GEN käsi-EL paljon raha-PART saada-AKT.PARTIS
Du hast viel Geld von mir bekommen.

(50) *Kingast* sina uod saan? (Liivi4 s. 300 SL)
kuka-EL sinä-NOM olla-PREES.YKS2P saada-AKT.PARTIS
Von wem hast du das bekommen?

(51) -- un siz bruu' šääb eñtš *iza a* [aga *periimi'e*] *kä'dst* übiiz. (Liivi1 s. 396)
ja sitten morsian-NOM saada-PREES.YKS3P itse-GEN isä-NOM/GEN [tai isäntä-GEN] käsi-EL hevonen-GEN
'-- ja sitten morsian saa isältään [tai isännältä] hevosen, --'

(52) -- mis ne taabõd pallõ, siie ne saabõd min *Iza kädst*, kis um

²² Elatiivin käyttöä esiintyy myös vanhoissa Matteuksen liivinnöksissä, sekä itä- että länsiliivinnöksessä. Seuraavassa on vain yksi esimerkki kummastakin:

(A11) -- un unsõ *jumalõst* opaatoõkst soond, -- (Liivi5 2:22)

uni-INESS jumala-EL opetus-PART saada-AKT.PARTIS

(A11') -- un unsõ *jumahlõst* opahtoõkst s'aand -- (Liivi6 2:22)

ja uni-INESS jumala-EL opetus-PART saada-AKT.PARTIS

'Ja hän sai unessa Jumalalta käskyn ja lähti Galilean alueelle.' (S1938 Matt. 2:22)

touvis. (Liivi5 Matt. 18:19)

mikä-NOM he-NOM tahtoa-PRRES.MON3P pyytää-INF se-GEN he-NOM saada-
PREES.MON3P minä-GEN isä-NOM/GEN käsi-EL kuka-NOM olla-PREES.YKS3P
taivas-INESS

-- että he sitä anovat, niin he saavat sen minun Isältäni, joka on tai-
vaissa. (S1938 Matt. 18:19)

(53) *Juudōd kädst* ma uuob saand viiž kōrd neelakymdō napsō ilm
yytō; -- (Liivi5 2.Kor. 11:24)

juutalainen-MON.NOM/GEN käsi-EL minä-NOM olla-PREES.YKS3P saada-PARTIS
viisi kertaa neljäkymmentä lyönti-PART ilman yksi-PART

Juutalaisilta olen viidesti saanut neljäkymmentä lyöntiä, yhtä vaille.
(S1938 2.Kor. 11:24)

(54) Siiepierast ku ma äb uuo täända oppōn, äb ka saand *rovz kädst*, --
(Liivi5 Gal. 1:12)

siksi kun minä-NOM ei-PREES.YKS1P olla-KONNEG se/(hän)-PART oppia-PAR-
TIS ei-PREES.YKS1P myös saada-PARTIS ihmiset-NOM/GEN käsi-EL

Enhän minä ole sitä ihmisiltä saanutkaan, eikä kukaan ole sitä minulle
opettanut, -- (S1992 Gal. 1:12)

(55) Sie sina äb saa üüd *min käddest*. (Liivi4 s. 307; SL)

se-GEN sinä-NOM ei-PREES.YKS3P saada-KONNEG yhtään minä-GEN käsi-EL
Das bekommst du nicht mehr von mir.

Lisäksi elatiivia on käytetty 'kuulla' (56–58) ja 'oppia' verbien (59) yhte-
ydessä niin kuin koillisryhmässä inessiivi-elatiivia. Liivissä 'kuulla'-verbin
kera on käytetty myös 'kädestä'-postpositiota (60–62):

(56) -- mis ta um kuulōn *Jumalst*. (Liivi5 Joh. 8:40)

mikä-NOM hän-NOM olla-PREES.YKS3P kuulla-AKT.PARTIS jumala-EL
-- sen, minkä on Jumalalta kuullut. (S1992 Joh. 8:40)

(57) -- ja *sinst* sōndi kuulō (Liivi5 Ap.t. 10:22)

ja sinä-EL sana-MON.PART kuulla-INF

-- ja kuunnella, mitä sinulla on sanottavana. (S1992 Ap.t. 10:22)

(58) *Sinnest* ma om jänn sünad kuulen. (Liivi4 s. 299 SL)

sinä-EL minä-NOM olla-PREES.YKS3P paljon sana-PART kuulla-AKT.PARTIS
Von dir habe ich viele Worte gehört.

(59) Mina oppub *sinnest* liibiski (liibi kiel). (Liivi4 s. 309 SL)

minä-NOM oppia-PREES.YKS3P sinä-EL liivinkieli-NOM
Ich lerne von dir livisch (die livische Sprache).

(60) Ykš neešti kaadst, kis *Jaan kädst* kuulist -- (Liivi5 Joh. 1:40)

yksi-NOM he-EL kaksi-EL kuka-NOM Johannes-NOM/GEN käsi-EL kuulla-
IMPERF.MON3P

-- toinen niistä kahdesta, jotka kuulivat Johanneksen sanat -- (S1992
Joh. 1:40)

(61) -- no se aga sai kuldəd *sorlist kätstə* siepierast -- (Liivi3 s.
118)

no se-NOM mutta tulla-IMPERF.YKS3P kuulla-PASS.PARTIS saare(nmaa)lainen-
MON.NOM/GEN käsi-EL siksi

'-- no mutta se kuultiin saarenmaalaisilta siksi, --'

- (62) -- kuulizmø ii'd *ziit k ä' t s t ø* kis vo'l tunt taalssastø, -- (Liivi2 s. 54)

kuulla-IMPERF.MON1P yksi-GEN juutalainen-NOM/GEN käsi-EL kuka-NOM olla-
IMPERF.YKS3P Talsa-EL

'-- kuulumme eräältä juutalaiselta, joka oli tullut Talsasta, --'

Kuten koillisryhmässä, liivissäkin elatiivia käytetään myös 'ottaa'-verbin yhteydessä. Tässä liivin elatiivin käyttö tuntuu lähenevän koillisryhmän elatiivin käyttöä; elatiivi tulee kysymykseen 'ottaa'-verbin yhteydessä, kun lähteen ja patientin välillä ei ole possessiivista suhdetta ja kysymys on patientin siirtymisestä paikasta pois:

- (63) -- ja täd sydäm liib riimli ja täd riemø mitykš äb võta *tee št i*.
(Liivi5 Joh. 16:22)

ja te-GEN sydän-NOM olla-FUT.YKS3P iloinen-NOM ja te-GEN riemu-PART ei-kukaan-NOM ei-PREES.YKS3P ottaa- KONNEG te-EL

-- ja teidän sydämenne on iloitseva, eikä kukaan ota teiltä pois teidän iloanne. (S1938 Joh. 16:22)

Kun lähteen ja patientin välillä on possessiivinen suhde, käytetään datiivi-lokatiivia, mikä on kyllä outoa ajateltaessa sekä sukukielten käytäntöä että sitä, että kyseistä sijamuotoa käytetään enimmäkseen tulo- ja olosijan asemassa. Seuraavassa on ottamisverbiin kuuluvien esiintymiä²³:

- (64) un se jemaand salaadiz *t ä m' m ø n* sie suormæks jeraa un säätiz *t ä m' ma' ggø m*. (Liivi1 s. 123)

ja se-NOM emäntä-NOM varastaa-IMPERF.YKS3P hän-DATLOK se-GEN sormus-NOM/GEN pois ja saattaa- IMPERF.YKS3P hän-GEN maata-INF

'Ja se rouva varasti häneltä sen sormuksen ja lähetti hänet nukkumaan.'

- (65) ni a'dt *t ä ä' n ø d t ä m' m ø n* sie lill jaraa vjtø. (Liivi1 s. 155)

23 Myös datiivi-lokatiiviin pätee, että se on pikemmin possessiivisuuden osoitin kuin erosijan asemassa toimiva monikäyttöinen sija. Seuraavista toisessa on käytetty datiivi-lokatiivia ja toisessa elatiivia:

(A12) -- laz kiiskøg *t ä m' m ø n* ii'd tagiiz jaalga, -- (Liivi1 s. 165)

IMPER.PRT kiskoa-IMPER.YKS3P hän-DATLOK yksi-GEN takainen-GEN jalka-NOM/GEN

'-- että hän kiskoi tältä yhden takajalan, --'

(A13) -- laz ta kiiskøg *t ä m' s t ø* ii'd käära, -- (Liivi1 s. 165)

IMPER.PARTIK hän-NOM kiskoa-IMPER.YKS3P hän-EL yksi-GEN karva-NOM/GEN

'-- että hän kiskoisi tästä yhden karvan, --'

Esimerkissä (a13) elatiiviobliikvilla on ilmaistu puhtaasti spatiaalista merkitystä, niin kuin suomennokestakin käy ilmi. Koska elollisuus on viime kädessä näkökulmasta kiinni, elollisestakin voidaan tehdä kielentämisen tasolla paikka.

nyt olla-PREES.MON3P tahtoa-AKT.PARTIS.MON hän-DATLOK se-GEN pilli-NOM/
GEN pois ottaa-INF

'Nyt (he) ovat tahtoneet häneltä sen pillin pois ottaa'

- (66) nim' tund kuree brou' tšə un vjtən t ä m ' m ə n naiz jeraa -- (Liivi1 s. 169)

nyt tulla-AKT.PARTIS piru-NOM ajaen ja ottaa-AKT.PARTIS hän-DATLOK nainen-
GEN pois

'Nyt on tullut pahalainen ajaen ja ottanut häneltä vaimon pois, --'

- (67) ni vtiistə t ä m ' m ə n sie übiiz jeraa -- (Liivi1 s. 197)

nyt ottaa-IMPERF.MON3P hän-DATLOK se-GEN hevonen-GEN pois

'Nyt (he) ottivat häneltä sen hevosen pois --'

- (68) -- siiepierast ku äb uuo jövist l a p s t õ n leibõ jara võttõ ja pinkistõn
jeddõ eitõ. (Liivi5 Mark. 7:27)²⁴

siksi kun ei-PREES.YKS3P olla-KONNEG hyväksi lapsi-MON.DATLOK leipä-PART
pois ottaa-INF ja pentu-MON.DATLOK eteen heittää-INF

Ei ole oikein ottaa lapsilta leipä ja heittää se koiranpenikoille. (S1992
Matt. 15:26)

Halling (1996, 102) sanoo erosijan, nimenomaan suomen ja viron ablatiivin asemassa esiintyvistä datiivi-lokatiivista seuraavasti: "datiiviadverbiaalin esiintyminen ablatiivisessa merkityksessä on suhteellisen harvinaista, mutta esiintyy kuitenkin". Laskelmani mukaan – suomen ja viron ablatiivien käyttöön liittyvät erot huomioon ottaen²⁵ – melko ankarasti karsimallakin pelkästään Liivi1:stä löytyy 32 esimerkkiä, joissa on käytetty datiivi-lokatiivia ablatiivin asemassa samalla tavoin kuin esimerkeissä (64–68). Kaikissa näissä 32:ssa esiintymässä on kysymys mainitsemani kaltaisesta possessiivisesta suhteesta. Aineslähteen suppeutta ajatellen tätä lukua ei voisi pitää mitenkään pienenä eikä kyseistä datiivi-lokatiivin käyttöä harvinaisena.

Ilmaisutyypit *X on Y:stä* ja *X tulee Y:stä* löytyvät liivistäkin, mutta niiden tausta on toisenlainen kuin koillisryhmän vastaavien; liivissä – kuten on edellä sanottu – datiivi-lokatiivia ei näy käytettävän mainittujen ilmaisutyypien *Y:n* merkitsemiseen:

- (69) üü'd kuu pieraast tul' šinaa kureestə, -- (Liivi1 s. 196)

yksi-GEN kuu-NOM/GEN perästä tulla-IMPERF.YKS3P sana-NOM piru-EL

'Yhden kuukauden perästä tuli sana pahalaiselta, --'

- (70) -- ja arm Izast Jumalõst ja Izandõst Jeezusõst Kris-
tusõst, -- (Liivi5 Gal. 1:3)

ja rauha-NOM Isä-EL Jumala-EL ja Isäntä-EL Jeesus-EL Kristus-EL

-- ja rauha Jumalalta, meidän Isältämme, ja Herralta Jeesukselta Kris-
tukselta, -- (S1938 Gal. 1:3)

²⁴ On mahdollista, että tässä esimerkissä datiivi-lokatiivi on genetiivin asemassa.

²⁵ Tästä tarkemmin ks. Oinas 1993, 540–541.

Kaikissa liivinkielisissä aineslähteissäni 'kysyä'-verbin (*ki'zzâ*) yhteydessä on hyvin säännöllisesti käytetty 'kädestä'-postpositiota, tarkoittaapa lause kysymistä tai pyytämistä. Kettunen mainitsee kuitenkin sanakirjassaan kaksi esimerkkiä, joissa obliikvi on merkitty datiivi-lokatiivilla (ks. Kettunen 1938 s. v. *ki'zzâ*). Suhonen (1974, 92) arvelee datiivi-lokatiivin käytön 'kysyä'-verbin yhteydessä latvian mallin mukaiseksi. Aineistosta saatavat tilastot kertovat, ettei datiivi-lokatiivin käyttö 'kysyä'-verbin yhteydessä ole ihan tavanomaista. Esim. 'kysyä'-verbin ja sen obliikvin sisältäviä lauseita on Liivi1:ssä 46, Liivi2:ssa 25 ja Liivi4:ssä 81. Esimerkkiä (71) ja Liivi4:n paria obliikvionta tapausta lukuun ottamatta kaikissa on käytetty 'kädestä'-postpositiota:

- (71) — lekš tu'bbø un kiziz *v a n a n* kus ni um. (Liivi2 s. 149)
lähteä-IMPERF.YKS3P huone-ILL ja kysyä-IMPERF.YKS3P missä nyt olla-
PREES.YKS3P
'Lähti huoneeseen ja kysyi vanhukselta, missä nyt on.'

Ainakin määrällisesti datiivi-lokatiivin käyttöä ei voida pitää 'kädestä'-postposition järjestelmällisenä vaihtoehtona. Näin ollen 'kädestä'-postpositiolla voi sanoa liivissä olevan oma vastuualue sijajärjestelmän täydentäjänä, ja siten liivin postpositio eroaa nykykirjaviron *käest*-postpositiosta, joka vaihtelee ablatiivin kanssa (vrt. Wälchli 2000, 216–218). Myös 'pyytää' (*pellâ*) -verbin yhteydessä on käytetty 'kädestä'-postpositiota, kun kyse on 'joltakulta jotakin pyytämisestä', mutta kun kyse on merkityksestä 'pyytää/rukoilla jotakuta', on käytetty partitiiviobjektia.

3.3. Vanha kirjakieli

3.3.1. Vanha kirjaviro²⁶

Itämerensuomalaisten kielten vanhat kirjakielet ovat pitkälle käänösluonteisia ja niiden käsittely vaatii usein käänösten lähdeteksteihin perehtymistä. Myös vanhan kirjaviron 'saamisen' ja 'ottamisen' kohdalla lähdekielten vaikutus voi hyvinkin olla mahdollinen. Keskityn kuitenkin tässä tutkimuksessa esiintymäkohtaiseen analyysiin²⁷.

Vanhassa virossa on kaksi kirjakieltä, eteläviron l. Tarton ja pohjoisviron l. Tallinnan kirjakielet. Olen vertailun vuoksi valinnut perusaineistoksi eteläviironkielisen Uuden testamentin (ViE1686) ja pohjoisviironkielisen Raamatun (ViP1739) Uuden testamentin osan. Uudessa testamentissa on suunnilleen sata

26 Kiitän Külli Habichtia vanhan kirjaviron tekstien järjestämisestä käyttööni.

27 En tämän tutkimuksen aikana saanut käsiini vanhan kirjaviron lähdetekstejä. Tässä käsitellyssä asiassa saksan vaikutus lienee kuitenkin vahvin epäilty, kun otetaan huomioon yleensäkin kirjaviron saamia vierasperäiset vaikutteet.

potentiaalisesti 'saada' ja 'ottaa'-verbit sisältävää kontekstia ('saada' 56 ja 'ottaa' 45), joissa voi olla lähdeargumentti mukana. Näistä saadut löydökset ovat 'saada' ja 'ottaa' -verbejä koskevan esityksen pohjana. Lisäksi tilastoja esittävässä taulukoissa ovat mukana etelävironkielinen ViE1905 ja pohjoisvironkieliset ViP1899 sekä ViP1899. Näiden elatiivin esiintymiä voi pitää arkaismeina, jotka ovat edellisistä painoksista periytyneet; omia esiintymiä ei ole löytynyt.²⁸

Kummassakin aineslähteessä 'saamisen' ja 'ottamisen' esiintymät jakautuvat lähteen merkinnässä kolmeen tyyppiin: ablatiivia, elatiivia ja *käest*-postpositiota käyttävään tyyppiin. Koska ablatiivia ja *käest*-postpositiota käyttävät tyypit ovat nykyvirossakin hyvin tavanomaisia, seuraavassa on esitetty ensisijaisesti elatiiviobliikvin sisältäviä esiintymiä:

- (72) Agga kui temma *Jummalast* käsko sai unnes, pöggenes temma Kalilea=ma pole. (ViP1739 Matt. 2:22)
Ja hän sai unessa Jumalalta käskyn ja lähti Galilean alueelle. (S1938 Matt. 2:22)
- (73) Nink kui nemmä kül Kostust *Jasonist* nink *muist* olliwa sahnu / sis lassiwä nemmä neid wallale. (ViE1686 Ap.t. 17:9)
Ja nämä ottivat takauksen Jaasonilta ja muilta ja päästivät heidät. (S1938 Ap.t. 17:9)
- (74) se on *pühhasst inglist* san'a sanud, et ta sind piddi kutsma enese kotta, -- (ViP1739 Ap.t. 10:22)
Sadanpäämies Kornelius, -- on pyhältä enkeliltä ilmestyksessä saanut käskyn haettaa sinut kotiinsa -- (S1938 Ap.t. 10:22)
- (75) Sest minna ei olle seddä kah *Jnnimissest* sahnu -- (ViE1686 Gal. 1:12)
Sest ma polle seddä mitte *innimessess* sanud -- (ViP1739 Gal. 1:12)
Enhän minä ole sitä ihmisiltä saanutkaan, -- (S1992 Gal. 1:12)
- (76) -- nida kui teije *meist* ollete sahnu -- (ViE1686 1.Tess. 4:1)
Vrt. -- nenda kui teie ollete *meie käest* sanud seddä, -- (ViP1739 1.Tess. 4:1)
-- te, niinkuin ollette meiltä oppineet, -- (S1938 1.Tess. 4:1)
- (77) Sest temmä saije *Jummalast Jssäst* Auwo nink Kittust -- (ViE1686 2.Piet. 1:17)
Vrt. Kui temma *Jummalalt Jssalt* sai auustust ja au, -- (ViP1739 2.Piet. 1:17)
Hän sai Jumalalta, Isältä, kunnian ja kirkkauden, -- (S1992 2.Piet. 1:17)

²⁸ Samanlaisia arkaismeja esiintyy setukaisensuomenkielisissä evankeliumeissa (Setu1) *võima* ja *kuulma* -verbien yhteydessä. Kansankielisessä Setu2:ssa elatiivia ei ole käytetty tässä käsiteltyjen verbien obliikvien merkinnässä.

- (78) Nink temmä üttel: Abba / Jssa / kik voit sinna tetta: Wötta sedda Karrikat *minnust* erra: -- (ViE1686 Mark. 14:36)
 Ja ütles: Abba Jssa! sinna woid keik tehha, wotta se karrikas *minust* ärra; -- (ViP1739 Mark. 14:36)
 Isä, jos tahdot, niin ota tämä malja minulta pois. (S1992 Luuk. 22:42)
- (79) Ent minna ei wötta mitte *Jn'imissest* Tunnistust: -- (ViE1686 Joh. 5:34)
 Agga minna ei wotta tunnistust *innimessest*; -- (ViP1739 Joh. 5:34)
 Mutta minä en ota ihmiseltä todistusta, -- (S1938 Joh. 5:34)
- (80) Minna ei wötta *Jnnimisist* Auwo: (ViE1686 Joh. 5:41)
 En minä ota vastaan kunniaa ihmisiltä. (S1938 Joh. 5:41)
- (81) Keäke ei wötta seddä *minnust* -- (ViE1686 Joh. 10:18)
 Ükski ei wotta sedda *minnust*, -- (ViP1739 Joh. 10:18)
 Kukaan ei sitä minulta riistä, -- (S1992 Joh. 10:18)

Vanhaan viroonkin pätee, ettei sijamuotojen käyttö ole kivetynyt yksittäisten verbien yhteyteen vaan pikemmin verbiryhmään, kuten seuraavasta näkyy:

Taulukossa 1 on esitetty pelkät *saama* ja *wõtma* -verbien esiintymien luvut. Kahden kirjakielen välinen suuri ero on, että eteläviroonkielisessä Uudessa testamentissa (ViE1686) elatiivia on käytetty hyvin paljon. ViE1686:ssa on käytetty *saama*-verbin yhteydessä vain ablatiivi- ja elatiiviobliikivia. Myös *wõtma*-verbin yhteydessä elatiivin käyttö on yhtä yleistä kuin ablatiivin käyttö. ViP1739:ssa taas ablatiivin käyttö on *saama*-verbin yhteydessä suosituin mutta myös *käest*-postpositio on näkyvästi käytössä. *Wõtma*-verbin yhteydessä *käest*-postpositiota käytetään kaikkein eniten ja ablatiivin ja elatiivin määrät ovat lähes tasoissa.

		ABL	EL	KÄEST	Yht.
<i>saama</i>	ViE1686	2	21	0	23
	ViE1905	13	0	9	22
	ViP1739	18	3	9	30
	ViP1899	18	1	10	29
	ViP1938	21	0	9	30
<i>wõtma</i>	ViE1686	15	12	2	29
	ViE1905	23	1	7	31
	ViP1739	9	7	13	29
	ViP1899	11	1	17	29
	ViP1938	12	0	18	30

Taulukko 1. *Saama* ja *wõtma* -verbien obliikvin merkintä vanhoissa Uuden testamentin viroonoksissa

Kuten esimerkeistä (72–81) näkyy, ViE1686:ssa ja myös ViP1739:ssa elatiivin käyttöön näyttää liittyvän sama seikka kuin koillisryhmän inessiivi-elatiivin käyttöön – vaikkei se ole ehdoton; patientin ja lähteen välillä ei ole possessiivista suhdetta. Vanhassa kirjavirossakin esiintyy sekä ablatiivin että *käest*-postposition käyttöä elatiivin kanssa samanlaisissa tehtävissä (esim. (82–84)), ja tästä syystä pitkälle menevää päättelyä ei voi tehdä:

(82) – – Nink Romalisse sahwa tullemä / nink wötwa *meije Käest* erra Mahd nink Rachwast. (ViE1686 Joh. 11:48)

Vrt. – – siis tullemad Roma=rahwas, ja wotwad meie paika ja rahwast ärra. (ViP1734 Joh. 11:48)

– – ja silloin roomalaiset tulevat ja ottavat meiltä sekä tämän pyhän paikan että koko kansamme. (S1992 Joh. 11:48)

(83) *Kelt* es ne Kunninga Mah pähl Tolloi echk Tatsinat wötwa? *ommilt Latzilt* / wai *Wöhrilt*? Peter üttel telle: *Wöhrilt*. (ViE1686 Matt. 17:25–26)

Ken'elt wotwad kunningad Ma peäl tolli ehk pea=rahha? omma laste, woi *wööraste käest*? Siis ütles Peetrus temma wasto: *Wööraste käest*. (ViP1739 Matt. 17:25–26)

– – Keiltä tämän maailman kuninkaat perivät tullia ja veroa, omilta lapsiltaan vai vierailta?” ”Vierailta”, vastasi Pietari. (S1992 Matt. 17:25–26)

(84) – – kumma *muilt* Auwo wöttate / – – (ViE1686 Joh. 5:44)

Vrt. esim. (80)

Te kärkytte kunniaa toisiltanne – – (S1992 Joh. 5:44)

Elatiivin käyttöä lukuun ottamatta ViP1739:n käytäntö ei poikkea nykyviiron käytännöstä. 'Saada' ja 'ottaa' -verbeihin kuuluvista ainakin *ostma*-verbin kanssa on käytetty kerran elatiiviobliikivia ViE1686:ssa:

(85) – – kumba Abraham Raha eest olli ostnu Hemori *Latzist* / Sichemi Essast. (ViE1686 Ap.t. 7:16)

Vrt. – – mis Abraam olli ostnud rahha pärrest Emori, Sekemi issa *laste käest*. (ViP1739 Ap.t. 7:16)

– – jonka Abraham oli hopeilla ostanut Sikemistä Hamorin pojilta. (S1992 Ap.t. 7:16)

Edellisissä luvuissa käsiteltyjen kielten tapaan vanhassa kirjavirossa *kuulma* ja *öppima*-verbien yhteydessä on merkitty elollistarkoitteista lähdeä myös elatiivilla. Näistä ainakin *kuulma*-verbin obliikvin merkitseminen elatiivilla tavataan myös länsimurteista:²⁹

(86) Ütz neist kattest / kumma seddä *Jahnist* kuhliwa – – (ViE1686 Joh. 1:41)

- Üks neist kahhest, kes *Joannessest* kuulsid, -- (ViP1739 Joh. 1:41)
 Toinen näistä, jotka kuulivat Johanneksen sanat -- (S1992 Joh. 1:40)
- (87) -- Nink mes minna *temmäst* olle kuhlnu / seddä utle minna Ilma wasta. (ViE1686 Joh. 8:26)
 -- ja mis ma *temmäst* ollen kuulnud, sedda rägin minna ma=ilmale. (ViP1739 Joh. 8:26)
 -- minä vain ilmoitan maailmalle sen, minkä olen häneltä kuullut. (S1992 Joh. 8:26)
- (88) -- kumba min'a *Jum' alast* olle kuhlnu: -- (ViE1686 Joh. 8:40)
 -- mis ma *Jummalast* ollen kuulnud: -- (ViP1739 8:40)
 -- sen, minkä on Jumalalta kuullut. (S1992 Joh. 8:40)
- (89) -- sest kik / mes minna *ommast Essast* olle kuhlnu / seddä olle min'a teile teedä andnu. (ViE1686 Joh. 15:15)
 Vrt. -- et ma keik, mis minna omma *Jssalt* ollen kuulnud, teile ollen teedä annud. (ViP1739 Joh. 15:15)
 -- olenhan saattanut teidän tietoonne kaiken, minkä olen Isältäni kuullut. (S1992 Joh. 15:15)

On ainakin huomionarvoista, että kummassakin käänöksessä *kuulma*-verbin yhteydessä elatiivin käyttö on dominoiva (ks. Taulukko 2). Nykykielen käytännön mukaista ablatiivin käyttöä esiintyy vain kahdesti ViP1739:ssa, ja *käest*-postpositiota ei ole käytetty kertaakaan kummassakaan käänöksessä. Ainakin ViP1739:ssa lienee kuitenkin kyse siitä, että ViE1686 on jossain määrin toiminut käänöksen mallina. Myös ViE1686:n kohdalla lähdekielen vaikutuksesta ja esiintymien vähyydestä – onhan niitä vain kymmenen – johtunee, ettei ablatiivia tai *käest*-postpositiota ole käytetty kertaakaan.

<i>kuulma</i>	ViE1686	ABL	EL	KÄEST	Yht
	ViE1905	0	12	0	12
		10	1	1	12
	ViP1739	2	10	0	12
	VIP1899	8	4	0	12
	VIP1938	9	1	0	10

Taulukko 2. *Kuulma*-verbin obliikvin merkintä vanhoissa Uuden testamentin viroonoksissa

Kummassakin aineslähteessä on nähtävissä samanlainen 'kysymistä' koskeva tendenssi kuin muissakin itämerensuomalaisissa kielissä. ViE1686:ssa esiintyy jonkin verran elatiiviakin, mutta ablatiivin käyttöä voi pitää hyvin

29 Esim. *mina olen seda vanemattest sedasi kuulnd* 'minä olen sen vanhemmilta[ni] näin kuullut' (Juhkam – Sepp 2000, 28). Mainittakoon, että myös *nägema*-verbin kanssa on käytetty elatiivista obliikvia sekä ViE1686:ssa että ViP1739:ssa.

vakiintuneena (ks. Taulukko 3 *küsima*). Toisaalta ViE1686:ssa ei ole käytetty kertaakaan *käest*-postpositiota tässäkään. 'Pyytämisen' kohdalla elatiivin käytön osuus hiukan nousee (ks. Taulukko 3 *paluma*; esim. (90)). Myös ViP1739:ssa kummankin verbien yhteydessä ablatiivin käytön osuus on yksinomaisen suuri mutta on käytetty myös *käest*-postpositiota³⁰. Sen sijaan ei ole yhtään elatiiviesiintymää. Lisäksi *küsima*-verbin kanssa esiintyy obliikvin asemesta objektikin, joka on peräisin todennäköisesti väkinäisestä kääntämisestä. Näitä ei ole Taulukko 3:een otettu mukaan. *Küsima* ja *paluma* -verbien kanssa samaan merkityspiiriin kuuluvista verbeistä myös *nõudma* ja *otsima* sekä *soovima* -verbien kanssa on käytetty elatiiviobliikvia:

(90) Nink temmä küsse *neist Kirjatundjist*: -- (ViE1686 Mark. 9:16)

Vrt. Ja temma küssis *kirjatundiatte käest*: -- (ViP1739 Mark. 9:16)
Ja hän kysyi heiltä: -- (S1938 Mark. 9:16)

(91) Et mes teije eäle *Essast* sahde pallega minno Nimmel -- (ViE1686 Joh. 15:16)
-- mitä minun nimessäni häneltä pyydätte. (S1992 Joh. 15:16)

(92) Minna ei noua mitte au *innimestest*. (ViP1739 Joh. 5:41)
Suomennoksesta ks. esim. (80).

(93) -- sedda sahb otzitama *sestsinatzest Suggust*. (ViE1686 Luuk. 11:51)
-- se pitää tältä sukukunnalta vaadittaman. (S1938 Luuk. 11:51)

(94) Minna souwasz kül *Jummalast* -- (ViE1686 Ap.t. 26:29)
Ma sowiksin kül *Jummalast*, -- (ViP1739 Ap.t. 26:29)
Toivoisin Jumalalta, että -- (S1938 Ap.t. 26:29)

		ABL	EL	KÄEST	Yht.
<i>küsima</i>	ViE1686	71	2	0	73
	ViE1905	71	0	2	73
	ViP1739	79	0	4	83
	ViP1899	78	0	4	82
	ViP1938	78	0	4	82
<i>paluma</i>	ViE1686	7	5	0	12
	ViE1905	10	0	1	11
	ViP1739	11	0	2	13
	ViP1899	10	0	2	12
	ViP1938	11	0	2	13

Taulukko 3. *Küsima* ja *paluma* -verbien obliikvin merkintä vanhoissa Uuden testamentin viroonoksissa.

Ilmaisutyypit (Z:lle / Z:llä / Z:n kanssa) X on Y:stä ja (Z:lle/Z:llä) X tulee Y:stä ovat vanhalle kirjavirollekin tuttua. ViP1739:ssä on käytetty *käest*-postpositiota myös tässä tehtävässä:

- (95) -- nink seddä Auwo / kumb ainust *Jummalast* om -- (ViE1686 Joh. 5:44)
-- sedda au, mis ükspäinis *Jummalast* tulleb? (ViP1739 Joh. 5:44)
-- sitä kunniaa, joka tulee yhdeltä ja ainoalta Jumalalta. (S1992 Joh. 5:44)
- (96) -- kä teile *Jummalast* om sahnu Tarkussesz -- (ViE1686 1.Kor. 1:30)
-- kes meile *Jummalast* on sanud tarkusseks, -- (ViP1739 1.Kor. 1:30)
-- joka on tullut meille viisaudeksi Jumalalta ja vanhurskaudeksi ja pyhitykseksi ja lunastukseksi, (S1938 1.Kor. 1:30)
- (97) -- meil Hohnet om *Jummalast* / Kotta / kumb Kättega ei olle tettu -- (ViE1686 2.Kor. 5:1)
Vrt. -- et meil üks elloasse on *Jummala käest*, üks hone, mis ei olle kättega tehtud, (ViP1739 2.Kor. 5:1)
-- meillä on asumus Jumalalta, iankaikkinen maja taivaissa, joka ei ole käsin tehty. (S1938 2.Kor. 5:1)
- (98) -- Arm olgo teijega nink Rauw *Jummalast* meije *Jssast* / nink *Jssandast Jesussest Kristussest*. (ViE1686 Room. 1:7)
-- Arm olgo teile ja rahho *Jummalast* meie *Jssast*, ja *Jssandast Jesussest Kristussest*. (ViP1739 Room. 1:7)
Armo teille ja rauha Jumalalta, meidän Isältämme, ja Herralta Jeesukselta Kristukselta! (S1938 Room. 1:7)

Näissä tyypeissä taas elatiivin käyttö on vahvempaa kuin ablatiivin tai *käest*-postposition. ViE1686:ssa elatiivia on käytetty samanlaisissa lauseissa 28 kertaa ja kerran *käest*-postpositiota. Ablatiiviesiintymiä ei ole ollenkaan. ViP1739:ssa on käytetty elatiivia 23, ablatiivia neljä ja *käest*-postpositiota kolme kertaa.

Nykyvirossa *pagema*-verbin rektio on postpositiot *käest* ja *eest*.³¹ ViE1686:ssa on käytetty kerran elatiivia tämän verbin kanssa:

- (99) Ent Wöhra perrä ei läh nemmä mitte / enge paggewa *temmäst*:
Sest nemmä ei tunne Wöhra Hähd. (ViE1686 Joh. 10:5)
Vrt. Agga woöra järeel ei käi nemmad mitte, waid pöggenewad temma

---

30 Mainittakoon, että Setu1:ssä *käest*-postposition käyttö on *küsima*-verbin yhteydessä hyvin suuri. 77:stä obliikvillisesta *küsima*-verbin esiintymästä 72:ssa on käytetty *käest*-postpositiota ja vain viidessä ablatiivia.

31 Myös *pögenema*-verbillä on sama rektio.

eeest, sest nemmad ei tunne woöraste heält mitte. (ViP1739 Joh. 10:5)
Mutta vierasta ne eivät seuraa, vaan pakenevat häntä, koska eivät tunne vierasten ääntä. (S1938 Joh. 10:5)

3.3.2. Vanha kirjasuomi

Elatiiviobliikvin käyttö 'saada', 'ottaa', 'kuulla' ja 'oppia' -verbien yhteydessä ei ole aivan vieras vanhalle kirjasuomellekaan. Sen esiintymämäärä on aineistossani kuitenkin olemattoman pieni; selviä tapauksia on *saada*, *kuulla*, ja *oppia* -verbien yhteydessä yksi, *ottaa*-verbin yhteydessä kaksi ja lisäksi myös *kysyä*-verbin yhteydessä yksi, jotka kaikki ovat Agricolan teoksista (MAT). Muissa Raamatun käännöksissä ja painoksissa esiintyvä elatiivin käyttö on suoraa kopiota Agricolan teksteistä:

- (100) -- Ota *nijlde ffangilda / Heldaist* ia *Tobiast* / ia *Jedaiaist* / Ja tule sinne samalla peiuelle -- (MAT 3736)
Vrt. -- Ota *fangilda / Heldailda* ja *Tobialda* ja *Jedajalda* / ja tule jällensinä päivänä -- (S1642 Sak. 6:10)
- (101) Ja quin he puhdastuxen olit ottanuet *Jasonista* / ia *nijlde muilda* / nin he päätit heidhet. (MAT2 360; Ap.t. 17:9)
Vrt. -- ja cuin he *Jasonilda* ja *nijldä muilda* olit puhdistuxen ottanet / päästit he heidän. (S1642 Ap.t. 17:9)
- (102) -- Se sadhanpäemies Cornelius -- on keskyn saanut *pyhest Engelist* Ette henen piti sinun cutzuttaman hoonesens -- (MAT 2341)
Vrt. -- Sadanpäemies Cornelius -- on *Pyhäldä Hengeldä* käskyn saanut / että hänen piti sinunandaman cudzua hoonesens -- (S1642 Ap.t. 10:22)
- (103) Ninquin te opitta *Epaphrast* meiden *rackalda Cansapaelialda* -- (MAT 2555; Kol. 1:7)
Vrt. Nijnquin te meidän *rackalda cansapaelialdam Epaphralda* opitta -- (S1642 Kol. 1:7)
- (104) Ja mite sine olet *minusta* cullut monen Todhistaian cautta -- (MAT 2587; 2.Tim. 2:2)
Vrt. Ja mitä sinä olet *minulda* monen todistajan kautta kuullut, -- (S1776 2.Tim. 2:2)
- (105) Senpäle ette *teste Sucukunnast* kysyttemen pite caickein Prophetain weri -- (MAT 2203; Luuk. 11:50)
Vrt. Se kysyten *telde Sucukunnalda*. (MAT 2203; Luuk. 11:51)

Vanha kirjasuomi poikkeaa muista itämerensuomalaisista kielistä siinä, että vanhimmissa kielenmuistomerkeissä *kysyä*-verbin yhteydessä on käytetty ablatiivin lisäksi hyvin säännöllisesti allatiivia, esim. *Nin kysyit henen Opetuslapsens henelle sanoden* – – (MAT 2070); vrt. *Nijn hänen Opetuslapsens kysy häneldä / sanoden*: – – (S1685 Matt. 17:10)).³² Tätä vastaavaa aivan säännöllisenä ei näy esiintyvän muualla itämerensuomessa. Tässä tutkimuksessa sivuutan allatiivin käytön alkuperän selvittelyn kokonaan. Taulukosta 4 näkyvät vain allatiivin ja ablatiivin keskinäiset osuudet kolmen Uuden testamentin eri suomennospainoksen *kysyä*-verbin obliikvien merkinnässä. Luvut 1548, 1642 ja 1685 ovat tekstien painovuosia. Taulukkoon ei ole otettu objektiesiintymiä eikä esimerkin (104) elatiiviesiintymää.

	ALL	ABL	Yht.
1548	54	24	78
1642	53	24	77
1685	1	78	79

Taulukko 4. *Kysyä*-verbin obliikvin merkintä kolmessa Uuden testamentin suomennospainoksessa.

Edellä mainittujen lisäksi on kolme elatiiviesiintymää, joiden nykykielissä vastineissa on käytetty ablatiivia:

(106) Ja site Cunnia ioca *ainoast Jumalast* tulepi – – (MAT 2259; Joh. 5:44)

Vrt. ja sitä cunniata joca *ainoalda Jumalalda* tule – – (S1642 Joh. 5:44)

(107) Nyt he tiesit / ette caiki quin sine minulle annoit ouat *sinusta*. (MAT 2295; Joh. 17:7)

Vrt. Nyt he tietävät, että kaikki, minkä olet minulle antanut, on *sinulta*. (S1938)

(108) – – ja se sama on *Jumalasta*. (MAT 2547; Fil. 1:28)

Vrt. Ja se on *Jumalalda*. (S1685 Fil. 1:28)

Kuten on edellä sanottu, vanhan kirjasuomen elatiiviesiintymiä on sormin laskettavan vähän ja näin ollen lienee luonnollista pitää niitä lähinnä aineslähteiden käännöseräisyydestä johtuvina, vaikkakin esiintyminä ne ovat mielenkiintoisia

32 Vanhan kirjasuomen *kysyä*-verbin semantiikasta ja rektiosta ks. Vilkkumaa 2001, 197–198.

4. *S*-sijan käytön tausta vieraan kielen vaikutuksen, elollisuuden ja sijasarjan kolmijakoisuuden valossa

Edellä olen koettanut kartoittaa niukan löydösmäärän perusteella *s*-sijan käytölle yhtenäisiä tekijöitä. Sitä, mitä eri kielten *s*-sijan käytöt kertovat koko itämerensuomen sijajärjestelmän kehityksestä, on tarkasteltava laajemmasta näkökulmasta. Paikallissijajärjestelmän osalta yhteys itämerensuomesta sen läheisimpiin sukukieliin saameen ja mordvaan on hyvin läpinäkyvä. Jo näiden kielten paikallissijojen paradigmojen yksinkertainen vertailu antaa joitakin viitteitä karkean rekonstruktion suuntaan. Yksi mainitunlaisista viitteistä on *s*-sijasarjan kolmijakoisuus. Vaikka siitä löytyy poikkeuksia, joista osan alkuperän selvittely on melko monimutkaisen oletuksen varassa (ks. Larjavaara 1986b), järkevä päättely ei johda muuhun kuin kolmijakoiseen sijasarjaan. Yhtenäistä on myös kolmijakoisen *s*-sijasarjan semanttis-syntaktinen käyttäytyminen spatiaalisen merkityksen ilmaisijana (mihin, missä, mistä). Semanttis-syntaktinen kolmijakoisuus pätee hyvin myös itämerensuomen *l*-sijasarjaan, kun kyseessä on spatiaalinen merkitys tai abstraktisen suunnan ilmaiseminen. Tällainen kolmijakoisuus on omiaan antamaan samanlaisen mielikuvan myös elollistarkoitteisen abstraktisista spatiaalisista *l*. habitiivisista ilmauksista (kenelle, kenellä, keneltä) varsinkin, kun katse kohdistetaan suomen nykykielen tyyppisen *l*-sijasarjan käyttöön. Niinpä esim. suomen pitkälle vakiintuneen käytännön perusteella elollisuutta koskeva *s*- ja *l*-sijan oppositio³³ voisi tuntua yleisitämerensuomalaiseltakin kuurinmaanliivin kaltaista poikkeusta lukuun ottamatta. Tämä viimeksi mainittu elollisuutta koskeva *s*- ja *l*-sijan oppositio ei ole kuitenkaan tässä tutkimuksessa esittämiäni seikkojen valossa enää itsestäänselvyys. Olen käsitellyt itämerensuomen sisällä eri ryhmiin kuuluvia kieliä lähtökohtana *s*-sijan käyttö sellaisissa asemissa, joissa sitä ei odottaisi käytettävän suomen ja viron nykykielten perusteella. Kielet ovat sijajärjestelmältään varsin erilaisia keskenään ja kaikki sellaisia, joiden syntaksin taustalla pilkottaa mahdollinen vieraan kielen vaikutus.

Luvussa 3.1. käsitellyt koillisryhmän kielimuodot aunus, lyydi ja vepsä ovat liiviin verrattuna kaikin puolin paljon lähempänä muita itämerensuomalaisia kieliä. Näissä kielissä on vajavaisinakin sekä sisä- että ulkopaikallissijasarja, jotka eivät ole kivettyneet vain joihinkin käyttöihin. Aineiston perusteella *l*-sijalla on oma semanttis-syntaktinen alue, jossa *s*-sijaa ei näy käytettävän ollenkaan, esim. ilmaisut, joissa on kysymys elollistarkoitteisen lähteen ja patientin välisestä possessiivisesta suhteesta. Myös *s*-sijalla näyttää olevan yksinomainen alue, mutta se on käytöltään enemmän kiteytynyt kuin *l*-sijan, esim. pakenemista merkitsevien verbien rektiomainen elatiiviobliikvi. *S*-sijan käytön kannalta vain pienen ryhmään keskittyvää erikoisuutta on syytä epäillä

33 Suomen kielen *s*- ja *l*-sijojen oppositiosta ks. Alhoniemi 1979.

vieraan kielen, tässä tapauksessa nimenomaan venäjän vaikutukseksi. Niinpä esim. venäjän prepositioiden *u* ja *ot* tehtäväjako näyttäisi sopivan hyvin tässä tutkimuksessa käsiteltyjen koillisryhmän kielten *l*- ja *s*-sijan käytön taustaksi. Kettusen mainitsema venäjän vaikutus vepsän inessiivi-elatiivin kohdalla viitanee juuri venäjän *ot*-preposition käyttöön³⁴. Esim. Venäjä1:n ja Venäjä2:n mukaan luvun 3.1 *s*-sijaisen lähteen sisältävistä Raamatun osien käännösten jakeista useimpien venäjänkielissä vastineissa on käytetty *ot*-prepositiota 'ottaa' ja 'saada'-verbien kanssa. Vastaavasti niiden jakeiden vastineissa, joissa lähde ei ole merkitty *s*-sijalla, on käytetty *u*-prepositiota. Tarkkaan ottaen koillisryhmän kielten paikallissijojen ja venäjän prepositioiden tehtäväjakojen välillä voi olla erojakin, mutta ulkoista vaikutusta saaneissa kielissä lainattu järjestelmä voi muokkautua lainansaajakielten taustan mukaiseksi ja laajentua lainanantajakielten vastaavasta. *S*-sijan käytön vierasperäisyydestä voi johtua, että järjestelmä ei näytä täysin vakiintuneelta vaan joissakin esimerkeissä *l*- ja *s*-sijaa on käytetty samanlaisissa ympäristöissä.

Venäjän vaikutus voi kuitenkin tuntua oudolta selitykseltä niiden itämerensuomalaisten kielten näkökulmasta katsottuna, joissa *ot*-preposition käyttöä vastaa *l*-sija. Esim. monia luvussa 3.1. esitetyistä *s*-sijan käytöistä vastaisi suomessa *l*-sija, tarkemmin ablatiivi. Kysymys onkin kahdesta eri järjestelmästä. Suomen tyyppisessä järjestelmässä *l*-sija on lyönyt itsensä läpi elollisuuden ilmaisimena, ts. sen käyttö on pitkälle oliotyyppilähtöinen ja välittää vähemmän muista semanttisista tekijöistä. Niinpä järjestelmässä merkityksellisen tekijän voi sanoa olevan vain habitivisuus. Koillisryhmän järjestelmässä *l*-sijan käyttö määräytyy ei vain lähteen elollisuuden vaan myös lähteen ja patientin välisen possessiivisen suhteen mukaan. Ilman tätä possessiivisuutta elollistarkoitteinen lähde samastuu syntaktisesti elotontarkoitteisen kanssa ja käytetään *s*-sijaa. Kärjistäen sanottuna tässä järjestelmässä habitivisuus ja possessiivisuus ovat kaksi eri asiaa.

Edellisissä luvuissa käsitellyistä kieliryhmistä liivin *s*-sijan käytöllä voi olla itämerensuomen sijajärjestelmän kehitystä koskevien diakronisten oletusten kannalta olennaisen tärkeä merkitys. Siinä kielessä puhtaasti 'keneltä'-tyyppisessä ilmaisussa, jossa ei ole lähteen ja patientin välillä possessiivista suhdetta, ei näy käytettävän muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-sijan korvaavaa datiivi-lokatiivia vaan *s*-sijaa, ts. elatiivia, tai 'kädestä'-postpositiota. Koillisryhmän kielten ja vanhan kirjaviron ablatiivia vastaava vaihtoehto puuttuu kokonaan. Merkitystä 'kenelle' ja 'kenellä' ilmaistaan säännöllisesti (*l*- tai *n*-)datiivi-lokatiivilla. Näin ollen voi sanoa, että habitiviset ilmaukset 'keneltä, kenellä, kenelle' koostuvat morfologisesti eri sarjoihin kuuluvista merkitsemistä, ikään kuin sarja olisi "kenelle, kenellä, mutta kenestä tai kenen kä-

34 Suhonen (1993) ei vepsäläis-venäläisiä lauserakenteita käsitellessään mainitse inessiivis-elatiivista elollistarkoitteisen obliikvin merkintää koskevaa käyttöä.

destä”. Tällaisen palauttaminen morfologisesti samanaineksista sijoista koostuvaan kolmijakoon vaatisi hyvin monimutkaisia ja luonnottomia oletuksia. Habitiivisten ilmaisujen kolmijaon morfologinen heterogeenisuus sinänsä ei ole mitenkään vieras kielikunnan sisälläkään; mordvassa ja marissa sijamuodot ja postpositiot yhdessä muodostavat funktionaalisen sarjakokonaisuuden. Liivin tyyppi on siis tältä osin lähempänä näiden kielten tyyppiä kuin muiden itämerensuomalaisten kielten – ja myös saamelaiskielten – tyyppiä. Toisaalta juuri nominitaivutukseen kuuluvan erosijan habitiivista käyttöä voidaan luonnehtia itämerensuomalais-saamelaiseksi. Synteettisen erosijan käyttöä habitiivisuuden merkitsimenä ei esiinny mordvassa (Alhoniemi 1982, 40).

S-sijan käytön valossa liivin datiivi-lokatiivin tehtävä hiukan selkiintyy. Datiivi-lokatiivi lähenee muiden itämerensuomalaisten kielten *l*-sijaa possessiivisuuden osoittimena.³⁵ Tältä osin koillisryhmän *l*-sijastakin voi sanoa saman; sen selkein tehtävä näyttää olevan possessiivisuuden ilmaisu lähteen ja patientin välillä. Ei liene sattumaa, että *l*-sijaa tavataan muistakin kielistä possessiivisuuden ilmaisimena piittaamatta elollisuudesta mm. omistusrakenteen yhteydessä, esim. suomi *Autossa on renkaat* vs. viro *Autol on kummid*.³⁶ Pari Liivil:stä löytyynyttä esimerkkiä antaa viitteitä siitä, että liivin omistusrakente olisi samaa tyyppiä kuin viron; elotonta omistajaa on merkitty datiivi-lokatiivilla:

- (109) -- ku iio³d *pie d a g a n* a³dt kuujad oksad. miez gree³bə siin iol³zə.
 kun yksi-GEN petäjä-DATLOK olla-PREES.MON3P kuiva-MON.NOM oksa-
 MON.NOM mies-NOM kiivetä-PREES.YKS3P se-DATLOK ylös
 ' -- että eräässä petäjässä on kuivat oksat. Mies kiipeää siihen ylös, --
 -' (Liivil s. 159).

Datiivisen sijan käyttö 'ottaa'-verbin yhteydessä elollistarkoitteisen lähteen merkitsimenä on outo muiden itämerensuomalaisten kielten käytäntöä ajateltaessa. Tässä on syytä vahvasti epäillä saksan ja latvian vaikutusta (ks. Suhonen 1974, 92).³⁷ Näiden kielten vaikutuksesta voi johtua myös datiivi-

35 Haspelmath (1999) on tutkinut laajasti "eurooppalaista ulkoista omistusta", jossa on käytetty possessiivisuuden osoittimena datiivista muotoa.

36 Tätä ovat käsitelleet Huumo – Inaba 1997, 41; Inaba 1998, 169–171; Blokland et al. 1999. Suomen *l*- ja *s*-sijan oppositiosta laajemmin ks. Alhoniemi 1979.

37 Esim. -- *wer aber nicht hat, dem wird auch das genommen werden, was er hat* (Saksa2 Matt. 13:12) ' -- mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin mitä hänellä on' (S1992 Matt. 13:12); *Neklājas bērniem maizi atņemt un to nomest suniem priekšā*. ei--sopia-PREES.YKS3P lapsi-MON.DAT leipä-AKK ottaa.pois-INF ja se-AKK heittää-INF koira-MON.DAT eteen (Latvia Matt. 15:26) 'Ei ole oikein ottaa lapsilta leipä ja heittää se koiranpenikoille' (S1992 Matt. 15:26). Saksan ja latvian datiivin kyseisenlaisesta käytöstä on syytä mainita, että sen vastineena vanhoissa Raamatun käännöksissä esiintyy prepositio (saksa *von* ja latvia *no*) varsin identtississä ympäristöissä, esim. -- *Wer aber nicht hat / Von dem wird auch genommen / das er hat.* (Saksa1 253; Matt. 13:12)

38 Jandan (1997, 256) mukaan myöskään tšekin 'ottaa'-verbin datiivinen argumentti ei vaadi possessiivista suhdetta lähteen ja patientin välillä.

lokatiivin ja elatiivin/'kädestä'-postposition tehtäväjako. Toisaalta latvian datiivin käyttö ottamisverbien (esim. *atņemt* 'ottaa (pois)', *nozagt* 'varastaa') yhteydessä ei informanttien mukaan vaadi lähteen ja patientin välistä possessiivista suhdetta, vaan datiivia käytetään mm. poisottamisen merkityksessä.³⁸ Liivissäkin datiivi-lokatiivia on 'ottaa'-verbin kanssa käytetty usein siten, että lauseessa on mukana partikkeli *jāraa* 'pois' (vrt. kuitenkin -- *vōta minst siie bikar jara!* (Liivi5 Mark. 14:36) ottaa-IMPER.YKS2P se-NOM pikari-NOM pois; Ota tämä malja minulta pois. (S1992 Mark. 14:36.)). Näin ollen on mahdollista, että myös liivin datiivi-lokatiivin käyttö ottamisverbien yhteydessä ei välttämättä vaadi possessiivista suhdetta lähteen ja patientin välillä, huolimatta siitä, että edellä olen korostanut liivin datiivin käyttöön liittyvää possessiivisuuden vivahdetta.

Esimerkkieni kaltaista vanhan kirjaviron elatiivin käyttöä ei tunneta ainkaan viron nykykirjakielissä ollenkaan. Niinpä "odotuksenvastainen" elatiivin käyttö voisi todellakin johtua siitä, että käännöksissä on käytetty lähdekielen, saksan, vaikutuksesta sellaisia muotoja, joita kansankielessä ei ole koskaan esiintynyt. Luvussa 3.3.1 esitettyjen elatiivitapausten vastineeksi sopisi hyvin saksan *von*-preposition käyttö, joka lähteen merkitsimenä ei tee eroa elollisen ja elottoman välillä. *Von*-preposition mukaan olisi voitu käyttää elatiivia, jota on käytetty elotontarkoitteisen lähteen merkitsimenä ablatiivia huomattavasti enemmän. Tällainen on juuri vanhan kirjaviron kohdalla varsin todennäköistä. Vanhassa kirjavirossa nominitaivutukseen kuuluvia, produktiivisia lähteen merkitsimiä esiintyy – toisin kuin liivissä – kaksi, ablatiivi ja elatiivi; sijajärjestelmä ei ole siis syynä elatiivin käyttöön. Esitetynlaisesta elatiivin käytön käännösperäisyydestä voi kertoa myös, että luvun 3.3.1 esitykseen kuulumattomista kansankielisistä aineslähteistä ViETartu:sta ja ViEMulgi:sta ei ole löytynyt elatiivin käyttöä tässä artikkelissa käsiteltyjen verbien yhteydestä eikä liioin ViEGM:stä, joka on vanhaa kirjaviroa. Niissä on käytetty *kāest*-postpositiota. Se, että elatiivia on käytetty "odotuksenmukaisen" ablatiivin asemassa näkyvästi enemmän etelävironkielisessä tekstissä kuin pohjoisvironkielisessä tekstissä, panee miettimään myös areaalista yhteyttä liivin kieleen. Elatiivin käyttö voisi siis olla omasta takaakin. Mikäli viron länsimurteista tavattavan kaltaista elatiivin käyttöä löytyy laajasti muistakin murteista, ei vain *kuulma*-verbin vaan *saama*, *vōtma* ym. saamis- ja ottamisverbien yhteydestä, selitys kyseisenlaisen elatiivin käytön omaperäisyydestä saisi tukea.

Toisaalta on yhä mahdollista, että saksan vaikutus ei ole välttämättä kään-

39 Elatiiviagenttia on käytetty ViE1686:ssa muussakin kuin passiivilauseessa:

(A14) -- nink saiwa *Errähäetäjäst* hukka. (ViE1686 1.Kor. 10:10)

Vrt. -- ja said hukka ärrarikkuja läbbi. (ViP1739 1.Kor. 10:10)

-- he saivat surmansa kuolemanenkelin kädestä. (S1992 1.Kor. 10:10)

40 Liivin elatiiviagentti ei voi johtua latvian vaikutuksesta, koska latvian passiivilauseessa ei ilmaista agenttia.

nöksen lähdeteksteistä peräisin, vaan kyseessä voi olla jo kansankielen tasolla saatu vaikutus. Tällaisena ehkä voi pitää mm. passiivin yhteydessä käytettyä elatiiviagenttia,³⁹ jollaista esiintyy liivissäkin⁴⁰:

- (110) -- nink saiwa *Schiuwust* errärikkotus. (ViE1686 1.Kor. 10:9)
 -- ja neid rikkuti *maddudest* ärra. (ViP1734 1.Kor. 10:9)
 -- ja saivat käärmeiltä surmansa. (S1938)
- (111) -- ne liibizəd aat itt *kureest* isopaatət, -- (Liivi1 s. 499)
 ne liiviläinen-MON.NOM olla-PREES.MON3P aivan piru-EL kouluttaa-PASS.PARTIS
 'Ne liiviläiset ovat ihan paholaisen opettamia'
- (112) ni peettər ne'iz, ku vo'l piepiettət *kureestə*. (Liivi2 s. 46)
 nyt Petteri-NOM nähdä-IMPERF.YKS3P kun olla-IMPERF.YKS3P pettää-
 PASS.PARTIS piru-EL
 'Nyt Petteri näki, että piru on pettänyt häntä'

Myös koillisryhmästä ainakin vepsässä inessiivi-elatiivia on käytetty agentin merkitsimenä (ks. Kettunen 1943, 295) mutta on epäselvää, mihin tämä palautuu. Ilmeisesti Kettusen maininta elatiiviobliikvin ”agentin vivahtuksesta” viittaa tähän käytäntöön. Ainakin tässä artikkelissa käsitellyistä kielistä osittain pätee, että passiivilauseen agentti on merkitty samalla sijamuodolla kuin ’saamisen’ agentti, mistä oli puhetta luvussa 2 japanin ja ruotsin yhteydessä. Esitetyn kaltaista sukukielten elatiiviagenttia ja vanhan kirjasuomen elatiiviagenttia lienee jo kaukaa haettua kytkeä toisiinsa.⁴¹ Lisäksi mainittakoon, että ViE1905:ssa on elatiiviagentti suurelta osin korvattu ablatiiviagentilla huolimatta siitä, että nykykirjavirossakin elatiiviagentti tunnetaan (Mihkila et al. 1974, 232; murteista ks. Juhkam – Sepp 2000, 28).

5. Kokoavaa tarkastelua

Osassa itämerensuomessa mm. ’saamisen’ ja ’ottamisen’ yhteydessä käytetään *s*-sijoja ”odotuksenvastaisesti” elollistarkoitteisen lähteen merkitsimenä. Kaikissa käsitellyissä kielissä *s*-sijan erikoinen käyttö keskittyy melko samantapaisesti, suppeahkoihin tehtäviin, mutta *s*-sijan käytön tausta kuitenkin vaihtelee kielikohtaisesti. Koillisryhmän kielissä aunuksessa, lyydissä ja vepsässä sekä vanhassa kirjavirossa *s*-sija vaihtelee *l*-sijan kanssa identtisissä ympäristöissä. Aunuksen, lyydin ja vepsän *s*-sijan käyttö *l*-sijan vaihtoehtona voisi heijastaa sijajärjestelmän funktionaalista muutosta, joka on alkanut vieraiden kielten vaikutuksesta. Tähän viittaa alueellinen rajoittuneisuus. Vanhan kirjaviron osalta esiintymien käännösperäinen tausta antaa vihiä *s*-sijan käytön

⁴¹ Vanhan kirjasuomen elatiiviagentista ks. Laakso 1966; Itkonen–Kaila 1992.

vierasperäisyydestä. Sen sijaan liivissä *s*-sijan käyttö myös habitiivisena ero-sijana tulee suoraan sijajärjestelmästä, ja siten se voisi edustaa hyvin vanhaa käytäntöä. Kaikki edellä mainitut *s*-sijan kielikohtaiset taustat voi vahvistaa vasta laajempi ja tarkempi jatkotutkimus.

Niin kauan kuin itämerensuomen *s*-sijojen käyttöä tarkastellaan habitiivisuuden ja sijajärjestelmän kannalta, sitä vertaillaan *l*-sijojen käyttöön. Tämä voi selvittää myös osan *l*-sijojen käyttöalueesta ja havainnollistaa sen kautta *l*-sijojen kehitystä sellaisiksi habitiivisiksi sijoiksi, jollaisina ne tavataan esim. suomen ja viron nykykielistä. Toisaalta *s*-sijat ovat selkeimpiä siltoja, jotka kytkevät itämerensuomen sen läheisimpiin sukukieliin saameen ja mordvaan. Liivin elatiivin habitiivisen käytön kaltainen esiintymä voi ohjata tutkimuksen suunnan myös itämerensuomen ulkopuolelle, jolta itämerensuomen sisäinen tutkimuskin voi saada tukea.

AINESLÄHTEET

- Aunus1 = VIRTARANTA, PERTTI: *Juho Kujola. Karjalan ja lyydin tutkija*. SKST 266. SKS, Helsinki 1960.
- Aunus2 = *Satuja ja legendoja*. Marjatta Pelkosen salmilaismuistiinpanoja. Toimittanut ja suomentanut RAJA KOPONEN. SKST 323. SKS, Helsinki 1976.
- Aunus3 = *Jevangelii Matfein mugah*. Koitepainos. Biblien kiänändüinstituuttu, Stokgol'm – Helsinki 1997.
- Aunus4 = *Jevangelii Markan mugah*. Koitepainos. Biiblien kiännösinstituuttu, Stokgol'm – Helsinki 1993.
- Aunus5 = *Jevangelii Lukan mugah*. Koitepainos. Biblien kiänändüinstituuttu, Stokgol'm – Helsinki 1997.
- Aunus6 = *Jevangelii Iivanan mugah*. Koitepainos. Biiblien kiännösinstituuttu, Stokgol'm – Helsinki 1993.
- Aunus7 = *Apostoloin ruavot*. Koitepainos. Biblien kiänändüinstituuttu, Stokgol'm – Helsinki 1999.
- Inkeroinen = A. LAANEST: *Isuri murdetekste*. Eesti NSV Teaduste Akadeemia keele ja kirjanduse instituut, Tallinn 1966.
- KarjalaV1 = *Jevanheli Markin kirjuttamana*. Koittelupainos. Piiplijankiännösinstituutti, Stokholmi – Helsinki 1996.
- KarjalaV2 = *Jevanheli Lukan kirjuttamana*. Koittelupainos. Piiplienkiännösinstituutti, Helsinki – Stokholmi 1999.
- Latvia = *Bibele*. Latvijas bibeles biedriba. Latvija, 1995.
- Liivi1 = *Näytteitä liivin kielestä*. Kerännyt E. N. Setälä. Suomentanut ja julkaissut Väinö Kyrölä. SUST 106. Helsinki 1953.
- Liivi2 = Lauri Kettunen: *Untersuchung über die Livische Sprache*, Tartu 1925.
- Liivi3 = Joh. Andreas Sjögren's *Livische Grammatik nebst Sprachproben*. In Auftrage der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften bearbeitet und mit einer historisch-ethnographischen Einleitung versehen von FERDINAND JOH. WIEDEMANN. St. Petersburg 1861.
- Liivi4 = *Liivin kielen näytteitä*. Toim. SEPPO SUHONEN. Castrenianumin toimitteita 5. Helsinki 1975.
- Liivi5 = *Ūž Testament*. Helsinki 1942.
- Liivi6 = *Das Evangelium Matthäi in dem östlichen Dialect des Livischen*. Zum ersten Male übers. von N. Pollman, durch ges. von F. J. Wiedemann. Valokuvausjäljennös. London 1863.
- Liivi7 = *Püwa Matteus Evangelium libbischki*. Pehterburs 1880.
- Lyydi1 = *Lyydiläisiä kielennäytteitä*. Koonneet Heikki Ojansuu, Juho Kujola, Jalo Kalima, Lauri Kettunen. SUST 69. Helsinki 1934

- Lyydi2 = *Lyydiläisiä tekstejä I (Lüdische Texte I)*. Kerännyt, kääntänyt ja julkaissut Pertti Virtaranta. SUST 129. Helsinki 1963.
- MAT = Mikael Agricolan teokset I–III. WSOY, Porvoo 1987.
- S1642 = *BIBLIA, Se on Coco Pyhä Raamattu Suomexi*. Präntätty Henrich Keisarilda, Tukholma 1642. Näköispainos. SKS ja WSOY, Porvoo 1971.
- S1685 = *BIBLIA, Se on Coco Pyhä Raamattu Suomexi*. Turku 1685.
- S1776 = *BIBLIA, Se on: Koko Pühä Raamattu Suomexi*. Turku 1776.
- S1938 = *Pyhä Raamattu*. Vanha testamentti: XI yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomennos. Uusi testamentti: XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1938 käytäntöön ottama suomennos. Suomen Piilaseura, Helsinki 1989.
- S1992 = *Pyhä Raamattu*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Suomen Piilaseura, Helsinki 1992.
- Saksa1 = *Biblia Germanica 1545*. Diese faksimilierte Ausgabe der Lutherbibel von 1545. Deutsche Bibelgesellschaft Stuttgart, Germany 1967, 1983.
- Saksa2 = *Die heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments*. Verlagder Zwingli-Bibel, Zürich 1957.
- Setu1 = *Mii' Issändä Jeesusõ Kristusõ Pühä Evangeelium. Matteusõ, Markusõ, Luukasõ ja Johannõõ kirotoõ*. Seto kiilde ümbre pannu' Ernst Puusepp. Keele poolõst õiõnduis tennü' P. Voolane. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused XIV. Tartoh 1926.
- Setu2 = JULIUS MÄGISTE: *Setukaistekstejä*. SUST 159. Helsinki 1997.
- Venäjä1 = *Новый Завет*. The British and Foreign Bible Society 1992.
- Venäjä2 = *Новый Завет и псалтирь*. The Gideons International.
- Vepsä1 = *Näyteitü vepsän murteista*. Keränneet ja julkaisseet Lauri Kettunen ja Paavo Siro. SUST 70. Helsinki 1935.
- Vepsä2 = *Näyteitü Äänis- Ja Keskiepsän murteista*. Keränneet E. N. Setälä ja J. H. Kala. Julkaissut ja suomentanut E. A. Tunkelo apunaan Reino Peltola. SUST 100. Helsinki 1951.
- Vepsä3 = *Vepsän opas*. Toim. M. Airila, Aimo Turunen ja Jussi Rainio. Oy Suomen kirja. Helsinki 1945.
- Vepsä4 = Lauri Kettunen: *Näyteitü etelävepsästä I*. Eripainos aikakauskirja *Suomen* IV jakson 18. osasta. SKS, Helsinki 1920.
- Vepsä5 = Lauri Kettunen: *Näyteitü etelävepsästä II*. Eripainos aikakauskirja *Suomen* V jakson 4. osasta. SKS, Helsinki 1925.
- Vepsä6 = *Evangelii Matvejan mõdhe*. Kodvpainduz. Biblijan kändmižen institut, Stokgol'm – Helsinki 1998.
- Vepsä7 = *Markan evangelii*. Kodvpainduz. Biblijan Kändamižen Institut, Stokgol'm – Helsinki 1992.
- Vepsä8 = *Evangelii Lukan mõdhe*. Kodvpainduz. Biblijan kändmižen institut, Stokgol'm – Helsinki 1996.
- Vepsä9 = *Evangelii Joannan mõdhe*. Kodvpainduz. Biblijan Kändmižen Institut, Stokgol'm – Helsinki 1993.
- Vepsä10 = *Apostoliden tegod*. Kodvpainduz. Biblijan kändmižen institut, Stokgol'm – Helsinki 1999.
- ViEGM = Georg Müllerin saarnatekstien tietokonekorpukselta haetud *saama, võtma, kuulma, küsima, püüdma ja õppima* -verbien esiintymät. Tartu ülikool.
- ViEMulg = SALME TANNING: *Eesti murded I. Mulgi murdetekstid*. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja kirjanduse instituut. Eesti Riiklik Kirjastus, Tallin 1961.
- ViETartu = *Tartumaa saja-aastaste jutud*. Toim. ALDI SEPP. Emakeele Selts, Tallinn 1995.
- ViE1686 = *Meije Jssanda JEsusse Kristusse Wastne Testament*. Gedruckt durch Johann Georg Wilcken / Königl. Buchdr. Riika 1686. Valokuvausjäljennõs.
- ViE1905 = *Meie Jssanda JEsuse Kristuse Wastne Testament ehk Wastse Lepingo Raamat nink Kuninga Tawida Laulu=Raamat*. Pritti=nink wõõra=maa Piibli seldsi, Jurjew (Tarto) 1905.
- ViP1739 = *Piibli Ramat*. Faksiimileväljaanne I trükist 1739. Eesti Raamat, Tallinn 1990.
- ViP1899 = *Piibli raamat*. Awg. Mikwicx., Rewelx 1899.
- ViP1938 = *Jumala Püha Sõna Suur Piibel*. Wälja antud eestikeelse piibli 200 aasta juubeli tähistamiseks. Loodus, Tartu – Tallinn 1938. Näköispainos. Otava, Keuruu, 1989.

Lähteet

- ALHONIEMI, ALHO 1979: Suomen kielen *l-* ja *s-*sijojen oppositiosta. *Sanomia. Juhlakirja Eeva Kangasmaa-Minnin 60-vuotispäiväksi 14.4.1979*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 9. Turku.
- 1982: *ez*-vartaloisten postpositioiden asemasta mordvan syntaktisessa järjestelmässä. *Voces Amicorum Sovijärvi in Honorem Antti Sovijärvi*. SUST 181: 31–44. Helsinki.
- 1988: Postpositiorakenteiden synkroniaa ja diakroniaa. *Sananjalka* 30: 27–42.
- 2001: Über die alten und neuen Lokalkasussuffixe im Tscheremissischen. *Finnish-Ugrische Forschungen* 56: 95–115. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- BLOKLAND, ROGIER – INABA, NOBUFUMI – MUIŽNIECE, LIENA 1999: *Lyhyt katsaus omistussuhteen ilmenemismuotoihin – tarkasteltavana neljä Itämeren alueen kieltä*. Esitelmä XXIV Kielitieteen päivillä Turussa 14.–15.5.1999.
- FF = JOHANNA LAAKSO (ed.) *Facing Finnic*. Castrenianumin toimitteita 59. Finno-Ugrian Society – Department of Finno-Ugrian Studies of the University of Helsinki, Helsinki.
- HABICHT, KÜLLI 2000: Grammaticalization of Adpositions in Old Literary Estonian. MATI EREL (ed.) *Estonian: Typological Studies IV*. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 14: 19–54. Tartu.
- HALLING, TIINA 1996: Vaihtoehtoja ulkopaikallissijoille liivissä. *Congressus Octavus Internationalis Fenno-Ugristarum III*. Jyväskylä. Moderatores.
- HASPELMATH, MARTIN 1999: External Possession in a European Areal Perspective. DORIS. L. PAYNE & IMMANUEL BARSHI (eds) *External Possession*. Typological studies in language 39: 109–135. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- HUUMO, TUOMAS – INABA, NOBUFUMI 1997: Irrallinen genetiivi ja omistusrakenteen ongelma. *Virittäjä* 101: 27–48.
- INABA, NOBUFUMI 1998: Suomalais-ugrialaisten kielten omistusrakenteesta: typologinen ja geneettinen näkökulma. *Kieliopillistumisesta, analogiasta ja typologiasta*. Toim. ANNELI PAJUNEN. Suomi 185: 144–181. SKS, Helsinki.
- 2000: Genetiivin ja partitiivin dativinen käyttö vanhassa kirjasuomessa: sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhteesta. *Sananjalka* 42: 47–85.
- ITKONEN-KAILA, MARJA 1992: *Ja Jerusalem pite tallattaman Pacanoilda*. Ablatiiviagentti ja sen perilliset Agricolasta uuteen raamatunsuomennokseen. *Virittäjä* 96: 137–164.
- JANDA, LAURA A. 1998: *GIVE, HAVE, and TAKE* in Slavic. John Newman (ed.) *The Linguistics of Giving*. Typological studies in language 36: 249–265. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- JUHKAM, EVI – SEPP, ALDI 2000: Läänemurde tekstid. *Eesti murded VIII*. Eesti Keele Instituut, Tallinn.
- KETTUNEN, LAURI 1938: *Livisches Wörterbuch mit grammatikalischer Einleitung*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae 5. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- 1943: *Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus*. SUST 86. Helsinki.
- 1960: *Suomen lähisukukielten luonteenomaiset piirteet*. SUST 119. Helsinki.
- LAAKSO, SINIKKA 1966: *Agentti Agricolan Uuden testamentin kielessä*. Pro gradu -tutkielma. Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos, Turun yliopisto.
- LARJAVAARA, MATTI 1986a: *Itämerensuomen demonstratiivit I: karjala, aunuus, lyydi ja vepsä*. SKST 433. Mikkeli
- 1986b: Itämerensuomen koillisryhmän synkretiset paikallissijat. *Virittäjä* 90: 413–426.
- MIHKLA, K. – RANNUT, L. – RIIKOJA, E. – ADMANN, A 1974: *Eesti keele lauseõpetuse põhijooned I. Lihtlause*. Toim. E. NURM. Valgus, Tallinn.
- OINAS, ZSUZSANNA 1993: Mõnest eesti ja soome possessiivtarindist. *Keel ja Kirjandus* 9: 537–542.
- OJUTKANGAS, KRISTA 1998: Itämerensuomalainen näkökulma kieliopillistumiseen. *Sananjalka* 40: 67–86.
- 2000: Grammaticalising possessive construction in Finnic: *käsi* 'hand' in Estonian and Finnish. *FF*: 137–155.
- 2001: *Ruumiinosannimien kieliopillistuminen suomessa ja virossa*. SKS, Helsinki.
- SALMINEN, TAPANI 1998: Pohjoisten itämerensuomalaisten kielten luokittelun ongelmia. *Oekeeta asijoo. Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Seppo Suhonen sexagenarii 16.V.1998*. Toim. RIHO GRÜNTAL & JOHANNA LAAKSO. SUST 228: 390–406.

- SUHONEN, SEppo 1974: *Lähisukukielten muoto-oppia ja lainasuhteita*. Castrenianumin toimitteita 9. Helsinki.
- 1993: Vepsäläis-venäläisiä lauserakenteita. *Systeemi ja poikkeama. Juhlakirja Alho Alhoniemen 60-vuotispäiväksi 14.5.1993*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisu 42: 158–174. Turku.
- TIKKA, TOIVO 1992: *Vepsän suffiksoituneet postpositiot. Kieliopillisiin sijoihin liittyvä suffiksoituminen*. Acta Universitatis Upsalaensis. Studia Uralica Upsaliensia 22. Uppsala.
- VILKKUMAA, MAIJA 2001: Antaminen, tiedottaminen ja siirtäminen. PENTTI LEINO – ILONA HERLIN – SUVI HONKANEN – LARI KOTILAINEN – JAAKKO LEINO – MAIJA VILKKUMAA: *Roolit ja rakenteet. Henkilöviitteinen allatiivi Biblian verbikonstruktiossa*. SKST 813: 168–219. SKS, Helsinki.
- WÄLCHLI, BERNHARD 2000: Livonian in a genetic, areal and typological perspective, or is Finnish better Finnic than Livonian? *FF*: 210–226.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.
- SUST = Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia.

NOBUFUMI INABA: *Animate sources and their case-marking in -s in the Finnic languages. On the relationship between case marking and the case system II*

The local case system of the Finnic languages differs from the local case system of close cognate languages like Saami and Mordvin above all in the *l*-cases, which are prominently represented in the outer local case system of Finnish and Estonian. Besides the expression of spatial meaning and other functions the *l*-cases also denote animate obliques, with which gaining possession, possession itself and loss of possession is expressed in conjunction with 'give' and 'take' verbs as well as the possessive construction, e.g. Fin. *ottakaa sentähden leiviskä häneltä pois ja antakaa sille, jolla on kymmenen leiviskää* take-IMP.PL2 therefore talent-NOM he-ABL away and give-IMP.PL2 it-ALL who-ADESS be-PRES.SG3 ten-NOM talent-PART 'Take the talent away from him and give it to the one who has ten talents'. Denoting animate obliques with *l*-cases does not obtain for all Finnic languages. In Curonian Livonian the functions of the *l*-cases are very limited and the oblique in question is denoted by way of a dative-locative, which is thought to derive from an ancient locative. Apart from this well-known case there is one other odd use of cases, especially when seen from the point of view of modern Finnish and Estonian. On the one hand, this concerns the north-east Finnic languages Olonets, Lude and Veps, and on the other, both Salis- as well as Curonian Livonian. In these languages besides the *l*-case and the dative-locative, the *s*-case is used to denote an animate oblique in conjunction with verbs meaning 'gain' and 'take', e.g. Salis-liv. *kingast sina säda raant uod saanen?* who-EL you-NOM that-PART book-PART be-PRES.SG2 get-ACT.PARTIC 'Who did you get the book from?'. In Old Finnish and Old Estonian similar uses of the *s*-case can be observed. In Livonian, in addition to the *s*-case the case system is functionally enriched by the postpositionalised *käsi* 'hand' elative, also found in Estonian and, outside of Finnic, in Mordvin.

In this article I intend to shed some light on the syntactic-semantic aspects of the Finnic *s*-cases, which have been given little attention up to now, as well as on the expression of the animate oblique in conjunction with 'give' and 'take' verbs. In the light of this I shall examine other uses of the *s*-cases.

In Olonets, Lude and Veps both the *l*-cases (adessive-ablative) and the *s*-cases (inessive-elative) are used in conjunction with the verbs 'give' and 'take'. The *s*-case is used especially when there is no possessive relationship between the source and the patient, though sometimes the *l*-cases are also used. In these languages the inessive-elative is also used with the verbs 'learn' and 'hear', which semantically are very close to 'get'; the subject of clauses with these verbs is the recipient. With the verb 'ask' the adessive-ablative is as a rule used when a question is asked. The inessive-elative is sometimes used when the verbs 'request' and 'demand' are used. In addition, the inessive/elative is used in conjunction with the verbs 'conceal', 'hide', 'hide away' and 'flee', that from which one 'hides', 'flees', etc.

In Livonian there is an essential difference between 'get' and 'take' in terms of case-marking of the animate oblique. In both Curonian and Salis-Livonian in clauses with the verb 'get' the animate oblique is marked with either the elative or the construction 'genitive + hand-EL'; on the basis of the material available the dative-locative (*-n* in Curonian Livonian, *-l* in Salis-Livonian) seems not to have been used at all. Neither is use of the dative-locative even given in the texts of any dialect in Sjögren's grammar as an alternative for the elative or the 'from hand'-postposition elative in conjunction with the verb 'get'. In the other Finnic languages there is no alternative for the ablative. In Livonian the meanings 'to whom' and 'who has' are as a rule denoted by the (*-l* or *-n*) dative-locative. Thus we can say that the habitive expressions 'to whom, who has, from whom' consist of different morphological markers, i.e. as if there are two groups: 'to whom' and 'who has' (= *l*- or *n*-case) and 'from whom' (= *s*-case), from whose hand' (= postposition). This would imply that the essential functions of the dative-locative do not encompass the denotation of source and direction, usual in conjunction with 'getting'. The dative/locative is used with the verb 'take', when there is a possessive relationship between the source and the patient. In Livonian the elative is also used in conjunction with the verbs 'learn' and 'hear'.

In Old Estonian the *s*-case was widely used as a marker of an animate source. In Old Finnish, however, such examples are so rare as to be most likely due to the influence of the foreign languages from which the texts in which they are found were translated. In Old Estonian the elative was used with the verbs 'get', 'take', 'buy', 'learn', 'hear', 'ask', 'request', 'demand' and 'hope'. Of the two written languages of Old Estonian, as shown by the 1686 New Testament in particular, South Estonian commonly uses the elative with the verbs 'get' and 'hear'; in present-day Estonian, the ablative is not used much in such cases and the 'hand'-postposition not at all. With the verb 'take' the ablative is as common as the elative. The 'hand'-postposition construction is also used, but percentage-wise extremely rarely. In the 1739 North Estonian Bible in the New Testa-

ment all three possibilities, i.e. ablative, elative and 'from hand'-postposition, are used with the verbs 'take' and 'get'. With the verb 'get' the ablative and the 'from hand'-postposition are used much more than the elative, but with the verb 'take' the share of the elative rises to that of the ablative and the 'from hand'-postposition. Use of the elative is very common with the verb 'hear' in North Estonian texts, also. In both written languages ablative is almost always used with the verb 'ask'; the elative and the 'from hand'-postposition are used very little, the former only in the written language of the south.

In all those languages mentioned the function of the *s*-case concentrates on similar, limited uses, but the background of its use, however, varies according to the language. In the north-east group, Olonets, Lude and Veps, as well as in Old Estonian the *s*-case alternates with the *l*-case in identical circumstances. In Olonets, Lude and Veps use of the *s*-case instead of the *l*-case may reflect functional change in the case system, which finds its origin in the influence of foreign languages, especially Russian. The limited scope of the phenomenon points to this. As regards Old Estonian, the fact that most texts are translations would also point to foreign influence in the use of the *s*-case. In Livonian, on the other hand, the use of the *s*-case as a habitive case of motion away from derives from the case system, and can well be very old. Wider and more detailed research should throw more light on the linguistic background of the *s*-case in the various languages.